

Nuorten osallisuuden askelmat kestävään tulevaisuuteen

Taksvärkki ry:n kehitysyhteistyöohjelma 2026–2029

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	1
1. Johdanto	2
2. Ohjelman lähtökohdat.....	4
3. Toimintaympäristö	7
3.1 Nuoret maailmassa	7
3.2 Ohjelmamaiden toimintaympäristö.....	8
4. Muutosteoria: Nuorten osallisuuden askelmat kestävään tulevaisuuteen	16
4.1 Muutosteorian logiikka	16
4.2 Ohjelman visio.....	19
4.3 Toimijakohtaiset muutospolut.....	20
4.3.1 Nuoret toimivat aktiivisesti ja kehittävät yhteisöjään	20
4.3.2 Vastuunkantajat takaavat nuorten oikeuksia	24
4.3.3 Kansalaisyhteiskunnan toimijat puolustavat nuorten oikeuksia	27
5. Ohjelman toteutus	30
5.1 Nuorten aktiivisen kansalaisuuden taitojen vahvistaminen	33
5.2 Nuortenryhmien vahvistaminen ja omaehtoisen toiminnan tukeminen	34
5.3 Vastuunkantajien nuorisoystävällisten toimintamallien vahvistaminen	35
5.4 Oppiminen, monitoimijayhteistyö ja uudet innovaatiot	36

Kannen kuva: Nuortenryhmien jäseniä mielen hyvinvoinnin työpajassa Makanjirassa, Malawissa lokakuussa 2024. Harison Nkhoma.

Tiivistelmä

Taksvärkki ry:n kehitysyhteistyöohjelma vuosille 2026–2029, *Nuorten osallisuuden askelmat kestävään tulevaisuuteen*, keskittyy nuorten aktiivisen kansalaisuuden ja osallisuuden vahvistamiseen nuorelta nuorelle -periaatteen mukaisesti. Ohjelman tavoitteena on edistää oikeudenmukaisia, kestäviä yhteiskuntia, joissa nuoret voivat elää ilman syrjintää ja kasvaa vastuullisiksi kansalaisiksi. Tavoitteena on myös vastuunkantajien tietojen ja toimijuuden vahvistaminen, jotta nuorten oikeudet toteutuvat ja nuorten merkityksellinen osallisuus yhteisöissä mahdollistuu. Samalla vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan kykyä tukea tätä kehitystä.

Taksvärkki vahvistaa nuorten oikeuksia ja osallisuutta yhdistämällä kehitysyhteistyön ja globaalikasvatuksen parhaat käytännöt. Ohjelmakaudella yhteistyötä jatketaan Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Sierra Leonessa, Guatemalassa ja Nepalissa. Ohjelmakauden aikana voidaan kartoittaa myös pienimuotoisia yhteistyömahdollisuuksia Ukrainassa. Kehitysyhteistyössä Taksvärkki tekee pitkäjänteistä yhteistyötä paikallisten oikeusperustaista nuorisotyötä tekevien kansalaisjärjestöjen kanssa. Toiminta perustuu paikallisen omistajuuden sekä yhteisen oppimisen ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten vahvistamiseen.

Vuosittain noin 2 700 haavoittuvassa asemassa elävää nuorta toimii aktiivisesti ohjelman tukemissa nuortenryhmissä. Vertaiskoulutusten, tapahtumien ja kampanjoiden avulla kehitysyhteistyössä tavoitetaan noin 26 000 lasta ja nuorta vuodessa, mukaan lukien maaseudun nuoria naisia ja tyttöjä, vammaisia nuoria, sekä kadulla asuvia ja työskenteleviä nuoria.

Suomessa ohjelma tukee nuorten kasvua aktiivisina maailmankansalaisina. Keskeisiä toimijoita ovat nuoret yläkouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa, nuorten kanssa toimivat kasvattajat sekä nuoret aikuiset vapaaehtoisina. Vuosittain noin 15 000 nuorta ja 1 000 kasvattajaa Suomessa osallistuu globaalikasvatuksen työpajoihin, koulutuksiin, kumppanikoulu yhteistyöhön ja toiminnalliseen Taksvärkki-kampanjaan.

Ulkoministeriö on myöntänyt Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelmalle vuosille 2026–2029 ohjelmataukea yhteensä 3 180 250 euroa. Alkuvuodesta 2025 tehty ohjelma on sopeutettu myönnettyyn valtionavustukseen helmikuussa 2026.

1. Johdanto

Taksvärkki on yksi Suomen ensimmäisistä nuorten omista kehitysyhteistyöliikkeistä ja toteuttanut kehitysyhteistyöhankkeita vuodesta 1967 lähtien. Taksvärkki ry on saanut ulkoministeriön ohjelmataukea vuodesta 2014 alkaen. Taksvärkillä on arvostettu rooli suomalaisten kehitysjärjestöjen keskuudessa niin kehitysyhteistyön kuin kotimaan globaalikasvatuksen parissa. Vaikka Taksvärkin toiminta on muuttunut yhteiskunnan mukana vuosikymmenten saatossa, sen johtoaikutuksena on aina ollut **nuorelta nuorelle** -periaate.

Taksvärkin ohjelmatyön ydin on nuorten aktiivisen kansalaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen, jotta nuoret voivat toimia yhteisöissään kestäväen kehityksen edistäjinä. Ohjelmatyöllään Taksvärkki haluaa vahvistaa ihmistenvälisyyttä ja toiminnan kantavana periaatteena on Agenda 2030:n mukaisesti, että ketään ei jätetä ulkopuolelle. Ohjelmatyössä luodaan kaikille nuorille tilaa ja mahdollisuuksia olla oma itsensä ja vaikuttaa. *Nuorten osallisuuden askelmat kestävään tulevaisuuteen* on Taksvärkin neljäs kehitysyhteistyöohjelma. Vuosien 2026–2029 aikana edistetään oikeudenmukaisia, kestäviä yhteiskuntia, joissa nuoret voivat elää ilman syrjintää ja kasvaa vastuullisiksi kansalaisiksi. Tavoitteena on myös vastuunkantajien tietojen ja toimijuuden vahvistaminen, jotta nuorten oikeudet toteutuvat ja nuorten merkityksellinen osallisuus yhteisöissä mahdollistuu. Samalla vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan kykyä tukea tätä kehitystä.

Taksvärkki vahvistaa nuorten oikeuksia ja asemaa yhdistämällä kehitysyhteistyön ja globaalikasvatuksen parhaat käytännöt. Taksvärkin arvot - **oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja toivo** - ovat läsnä kaikessa toiminnassa. Taksvärkki on tiivis ja ketterä organisaatio, jonka sisällä opittua ja oivalluksia jaetaan jatkuvasti. Ohjelman perustana on Taksvärkin ja sen kumppanien yhteistyö. Kehitysyhteistyön ja kotimaan toiminnan synergioita etsitään ja hyödynnetään kaikkien ohjelmaa toteuttavien organisaatioiden kesken, ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on innostavaa.

Taksvärkki toimii aktiivisesti moninaisten nuorten sekä nuorten parissa työskentelevien vastuullisten aikuisten kanssa. Taksvärkki ottaa kantaa kestäväen ja oikeudenmukaisen maailman puolesta erityisesti nuorten näkökulmasta. Taksvärkillä on rohkeus tuoda esiin epäkohtia, valta-asetelmia ja juurisyitä sekä muuttaa asenteita ja käyttäytymistä yhdessä nuorten kanssa. Taksvärkki on edelläkävijä nuorten kannustamisessa aktiiviseen maailmankansalaisuuteen ja positiivisia muutuskertomuksia tuottavaan, innostavaan toimintaan. Vuosittain kymmenet tuhannet nuoret ja aikuiset osallistuvat Taksvärkin ohjelmatyöhön ja antavat positiivista palautetta yhteistyön toimivuudesta ja tulosten vaikuttavuudesta. Taksvärkin osallistava ja oikeusperustainen ohjelmatyö luo kestävämpää ja reilumpaa tulevaisuutta.

Ohjelmakaudella 2026–2029 yhteistyötä jatketaan Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Sierra Leonessa, Guatemalassa ja Nepalissa. Kehitysyhteistyössä Taksvärkki tekee pitkäjänteistä yhteistyötä paikallisten oikeusperustaista nuorisotyötä tekevien kansalaisjärjestöjen kanssa. Toiminta perustuu paikallisen omistajuuden sekä yhteisen oppimisen ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten vahvistamiseen.

Ohjelman keskeisimmät toimijat kehitysyhteistyöhankkeissa ovat nuortenryhmissä toimivat aktiiviset nuoret, jotka jakavat ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen ja kestäväen kehitykseen liittyvää tietoa ja hyviä käytäntöjä yhteisöissään. Nuortenryhmien organisoima nuorisotoiminta tavoittaa laajasti yhteisöjen lapsia, nuoria ja aikuisia. Työtä tehdään erityisesti paikallistason vastuunkantajien kuten päättäjien, viranomaisten ja yhteisöjen auktoriteettien sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa nuorten oikeuksien ja osallisuuden sekä moniäänisen kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi. Ohjelman

keskeisinä toimijoina Suomessa ovat nuoret yläkouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa, nuorten kanssa toimivat kasvattajat sekä nuoret aikuiset vapaaehtoisina. Kotimaan toiminnassa Taksvärkki tekee yhteistyötä kasvatusalan ammattilaisten, oppilaitosten sekä nuorisovaltuustojen kanssa.

Ohjelmatoimintoja toteutetaan kriittisellä otteella esimerkiksi stereotypioita purkaen, juurisyitä pohtien sekä nuortennäköiseen toimijuuteen kannustaen. Ohjelmatoiminnassa tuodaan esille moninaisia näkökulmia ja tarkastellaan epäkohtien taustalla olevia haitallisia normeja ja valtarakenteita. Toiminnassa pohditaan yhdessä nuorten vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kesken erilaisia tulevaisuuksia ja jo aikaan saatua muutosta, sekä vahvistetaan tulevaisuususkoa. Toiminnassa käydään läpi myös tunteita, jotka ohjaavat ajattelua ja toimintaa osana nuorten resilienssin vahvistamista. Taksvärkin viestinnässä tuodaan esiin nuoret aktiivisina toimijoina ja muutoksentekijöinä.

Sekä Suomessa että ohjelmamaissa toimintaan osallistuvien nuorten oma aktiivisuus on keskeinen osa kaiken toiminnan suunnittelua, toteutusta, seuranta- ja arviointia. Toiminta vahvistaa nuorten kykyä sopeutua ja vaikuttaa itse tulevaisuuteen ja yhteiskunnallisiin muutoksiin, omaehtoisesti ja heille mielekkäällä tavalla. Aiempien ohjelmakausien aikana saatujen tulosten perusteella säännöllinen vuoropuhelu ja yhteistyö vastuunkantajien kanssa sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tuki luovat onnistumisen edellytyksiä nuorten omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Vuosien 2022–2024 aikana Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelman vaikutuspiirissä olleiden nuorten ymmärrys globaaleista kehityskysymyksistä ja kestävästä kehityksen tavoitteista on kasvanut, ja he ovat saaneet kokemuksia aktiivisesta toimijuudesta. Nuoret ovat onnistuneet muuttamaan asenteita ja toimintamalleja yhteisöissään, erityisesti ajamalla haavoittuvassa asemassa olevien nuorten oikeuksia. Vuonna 2023 noin 32 000 nuorta kartutti ohjelman tuella taitojaan ja vaikutti nuorille tärkeisiin kysymyksiin. Yli 7000 vastuunkantajaa sai tietoa ja oppi uusia toimintamalleja, ja sitä kautta heidän ymmärryksensä nuorten tekemistä havainnoista yhteisöissään on kasvanut.

Edellisillä ohjelmakausilla Taksvärkin ohjelmatoiminnan kehittämisessä on keskitytty erityisesti vammaisinkluusion edistämiseen, osallistavan seurannan käytäntöihin sekä ohjelmatoiminnan seuranta- ja järjestelmien yhdenmukaistamiseen ja selkeyttämiseen. Molemmilla on edistytty merkittävästi ja luotu entistä vaikuttavampaa pohjaa jatkuvalle ohjelmatoiminnalle.

Viimeisin ohjelmatoiminnan arviointi Taksvärkin kehitysyhteistyöstä vuodelta 2024 totesi ohjelmakumppaneiden onnistuneen vahvistamaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten valmiuksia järjestäytyä ja vaatia oikeuksiaan paikallistasolla ja paikoittain kansallisellakin tasolla. Arviointi suositteli Taksvärkkiä jatkamaan pitkäjänteisiä kumppanuuksia toimijoihin keskittyvää ja systeemistä muutostyön lähestymistapaa hyödyntäen sekä vahvistamaan paikallisia verkostoja ja eri toimijoiden välistä vuoropuhelua kestävien muutosten aikaansaamiseksi.

Ohjelma 2026–2029 on jatkumoa Taksvärkin edelliselle kehitysyhteistyöohjelmalle ja perustuu Taksvärkin ja sen kumppaneiden vahvuuksiin ja pitkäjänteiseen yhteistyöhön nuorten oikeuksien, yhdenvertaisen osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi. Ohjelma rakentuu aiempien ohjelmakausien opeille, hyvälle käytännölle ja saavutetuille tuloksille, vahvistaen erityisesti yhteisötason rakenteita, nuortenryhmien itsenäistä toimintaa ja paikallista monitoimijayhteistyötä. Työn laatua ja vaikuttavuutta kehitetään aiemmista tuloksista ja uusista kokemuksista oppien.

Ohjelmakauden uusia avauksia ja kehittämistavoitteita ovat:

- Nuorisolähtöisen vaikuttamistyön tukeminen ja vaikuttamistyön tulosten ja hyvien käytäntöjen jakaminen sekä paikallisesti, kehitysyhteistyön kumppaneiden kesken, että suomalaisten toimijoiden kanssa.
- Nuortenryhmien itsenäisen toiminnan, jatkuvuuden ja verkostoitumisen tukeminen, mukaan lukien paikallisen rahoituksen ja oman varainhankinnan käytäntöjen vahvistaminen.
- Yritysyhteistyö vammaishankkeen toteuttamisessa inklusiivisen koulutuksen edistämiseksi.
- Taksvärkin ja sen kehitysyhteistyön kumppaneiden muodostaman verkoston ja yhteisen oppimisen käytäntöjen kehittäminen hyödyntäen kunkin kumppanin erityisiä vahvuuksia ja innovatiivisia ratkaisuja muille opiksi. Kumppanifoorumeissa käsitellään yhdessä jaettuun haasteita ja inklusiivista, oikeusperustaista nuorisotyötä koskevia ajankohtaisia globaaleja kysymyksiä, kuten nuorten mielen hyvinvoinnin tukemista, tulevaisuususkon ja ilmastonmuutokseen vastaamista.
- Taksvärkin globaalikasvatuksen kehittäminen tarveperustaisesti, saavutettavasti ja eri maissa asuvien nuorten osallisuutta korostaen sekä aiempaa tiiviimmän globaalin yhteistyön kautta.

Ohjelmakauden päättyessä nykyiset kehitysyhteistyöhankkeet päättyvät. Ohjelmakauden aikana voidaan pilotoida ja valmistella uusia kumppanuuksia joko nykyisissä ohjelmamaissa ja/tai Ukrainassa.

Tämän ohjelma-asiakirjan toinen luku esittelee Taksvärkin ohjelmatyön lähtökohtia ja toimintaperiaatteita. Kolmannessa luvussa kuvataan ohjelman toimintaympäristöjä. Neljäs luku esittelee ohjelman muutosteorian, ensin muutoslogiikan ja sen jälkeen ohjelman vision ja toimijakohtaiset muutospolut olettamuksineen. Viidennessä luvussa kerrotaan tarkemmin ohjelman toteutuksesta, prioriteeteista ja valituista toimintastrategioista.

2. Ohjelman lähtökohdat

Ohjelman peruslähtökohtana on kestävä kehityksen edistäminen ihmisoikeusperustaisesti yhdessä nuorten kanssa.

YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ovat globaaleja, ja niitä edistetään kaikissa toiminnoissa, sekä kehitysyhteistyössä, globaalikasvatuksessa että viestintä- ja vaikuttamistyössä. Kehitysyhteistyöohjelma tähtää kestäväan muutokseen, ottaen huomioon kestävyiden eri ulottuvuudet. Sosiaalisesti kestävä kehitys korostuu useimpien kehitysyhteistyöhankkeiden tavoitteissa ja kotimaantyössä, mutta toiminnassa huomioidaan myös ekologinen kestävyys ja ilmastotoimet. Taloudellisen ja institutionaalisen kestävyiden varmistamiseksi toiminnassa ei luoda rakenteita, jotka vaatisivat isoja investointeja tai jatkuvaa ulkopuolista rahoitusta, vaan hyödynnetään olemassa olevia paikallisia käytäntöjä, kulttuurisia malleja ja yhteisöjen rakenteita.

Taksvärkin ohjelmalle merkittävä tavoite on SDG 16 rauhan, oikeudenmukaisuuden ja hyvän hallinnon edistämiseksi, ja sen alla etenkin yhdessä vastuunkantajien kanssa taata kaikille nuorille merkitykselliset osallistumismahdollisuudet yhteisöjensä kehittämiseen.

Ohjelma edistää keskeisesti myös SDG alatavoitetta 4.7, jonka tarkoituksena on varmistaa kaikille oppijoille kestävä kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot. Lisäksi SDG 5 sukupuolten välisen

tasa-arvon saavuttamiseksi sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien ja mahdollisuuksien vahvistamiseksi ja SDG 10 eriarvoisuuden vähentämiseksi ovat keskeisiä. Ohjelmatyö edistää myös laajasti terveyden ja hyvinvoinnin (SDG 3), hyvän koulutuksen (SDG 4), ilmastotekojen (SDG 13) sekä yhteistyön ja kumppanuuden (SDG 17) tavoitteita.

Kuva 1: YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, joita Taksvärkin ohjelma erityisesti edistää.

Nuorten näkemysten aito kuunteleminen ja nuorten kannustaminen omannäköiseensä vaikuttamistyöhön ovat Taksvärkin toiminnan kulmakiviä, joiden kautta pyritään edistämään kestävän kehityksen tavoitteita. Mikäli kaikenikäiset ihmiset kaikkialla maailmassa eivät ymmärrä globaalien haasteiden luonnetta ja syy-seuraussuhteita eivätkä ole motivoituneita toimimaan aktiivisesti niiden purkamiseksi, kestävän kehityksen tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa. Taksvärkki tunnistaa, kerryttää ja vahvistaa näitä taitoja yhteistyössä nuorten, vastuunkantajien ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa niin Suomessa kuin globaalisti ohjelmamaissa.

Taksvärkki ja sen kumppanijärjestöt toteuttavat **ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa** omassa työssään. Työtä ohjaavat kansainvälisissä sopimuksissa määritellyt ihmisoikeudet, etenkin YK:n ihmisoikeuksien julistus ja Lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt ihmisoikeudet osallistumisesta ja järjestäytymisestä, laadukkaasta koulutuksesta, terveydestä, turvallisuudesta ja suojelusta. Lasten ja nuorten oikeudet, etenkin tyttöjen, nuorten naisten, vammaisten nuorten sekä muuten kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien, kuten alkuperäiskansojen ja muiden syrjityssä asemassa olevien ryhmien oikeudet ovat ohjelman keskiössä. Ohjelma vahvistaa sekä oikeudenhaltijoiden että vastuunkantajien tietoja, taitoja ja vuorovaikutusta nuorten oikeuksien edistämiseksi. Oikeuksia pidetään esillä ja niiden toteutumista seurataan kaikessa toiminnassa kumppanijärjestöjen, toimintaan osallistuvien nuorten, vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Ohjelman toteutusta ja sisältöjä ohjaavat osallistumisen ja inklusion, syrjimättömyyden ja tasa-arvon sekä vastuuvuorollisuuden ja läpinäkyvyyden periaatteet.

Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, erityisesti vammaisinkluisio, ovat Taksvärkin keskeisiä tavoitteita ja läpileikkaavat kaikkea toimintaa. Teemat koskettavat nuoria koko maailmassa. Kaikilla nuorilla niin globaalissa etelässä kuin Suomessa tulee olla mahdollisuus toimia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi, puolustaa ihmisoikeuksia ja vaatia vastuunkantajia purkamaan rakenteellisia esteitä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tieltä. Se edellyttää usein kannustusta ja tukea esimerkiksi tyttöjen tai vähemmistöihin kuuluvien nuorten kohdalla. Toimiakseen aktiivisina kansalaisina nuoret tarvitsevat valmiuksia ymmärtää maailmaa ja sen ilmiöitä sekä uskoa, että omilla teoilla on vaikutusta niin lähiympäristössä kuin globaalisti.

Taksvärkki on organisaationa kehittynyt sekä vammaisten oikeuksien edistäjänä kehitysyhteistyössä että saavutettavuus- ja esteettömyyskysymyksissä kotimaan globaalikasvatuskentällä, ja saanut siitä tunnustusta. Vuonna 2024 teetetyn vammaisinklusion arvioinnin johtopäätösten mukaan Taksvärkin osaaminen ja käytännöt vammaisten henkilöiden oikeuksien ja osallistumisen tukemisessa ovat kiitettävällä tasolla.

Ilmasto-oikeudenmukaisuus ja ilmastokestävyys huomioidaan Taksvärkin ohjelmatyössä nuorten kestävää tulevaisuutta määrittävänä ja muokkaavana keskeisenä läpileikkaavana tavoitteena. Ilmasto-oikeudenmukaisuutta ja -kestävyyttä edistetään etenkin osana nuorten agenda tukemalla heidän tekemiään paikallistason aloitteita, yhteisöihin kohdistuvana kampanjointina ja tiedon jakamisena, sekä nuortenryhmien organisoimina paikallistason käytännön ilmastotekoina ja liikehdintänä yhteistyössä vastuunkantajien, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja yhteisöjen kanssa.

Ohjelma perustuu **Muutuskartoituksen (Outcome Mapping, OM) lähestymistapaan**. Muutuskartoitus on International Development Research Center, IDRC:n alun perin kehittämä, toimijalähtöinen lähestymistapa kehitys yhteistyöhankkeiden suunnitteluun, seurantaan ja oppimiseen.

Muutuskartoituksen mukaan kehitys on yhteiskunnallista muutosta, joka syntyy muutoksista ihmisten tai ryhmien asenteissa, käytöksessä, suhteissa, käytänteissä ja rakenteissa. Taksvärkin ohjelmalogiikka nojaa muutuskartoituksen kolmeen peruserätykseen: 1) yhteiskunnallisten ja poliittisten systeemien muutos syntyy muutoksista ihmisten käyttäytymisessä, 2) ihmiset kontribuovat omaan hyvinvointiinsa, kunhan heillä on tietoa, taitoja ja mahdollisuus vaikuttaa, ja 3) pysyvät parannukset ihmisten elämään ja ympäristöihin ovat riippuvaisia sosiaalisissa systeemeissä vaikuttavien toimijoiden - ihmisten, ihmisryhmien ja instituutioiden - välisistä suhteista.

Ohjelman muutosteoria perustuu **systeemiajatteluun** tiedostaen muutospolkujen kompleksisuuden ja toimijoiden yhteisvaikutuksen. Taksvärkin kehitys yhteistyöohjelma tavoittelee kestävää yhteiskunnallista muutosta, jossa nuorten ihmisoikeudet toteutuvat. Ohjelman myötävaikutuksella tapahtuvat muutokset nähdään monimutkaisina kokonaisuuksina: muutos on epälineaarista ja siihen vaikuttavat samanaikaisesti lukuisat eri toimijat ja tekijät. Ohjelma tukee vaikutuspiirissään olevien keskeisten toimijoiden muutosta kohti toimijakeskeisiä muutostavoitteita, jotka yhdessä kontribuovat laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen kohti ohjelman visiota.

Ohjelman keskiössä ovat paikalliseen toimintaympäristöön ja sosiaaliseen systeemiin kuuluvat **yhteiskunnalliset toimijat**, eli ihmiset ja ryhmät, heidän omasta motivaatiostaan nouseva muutos sekä kehittyvä roolinsa ja keskinäiset vuorovaikutussuhteensa paikallisessa sosiaalisessa verkostossa. Ohjelma tukee systeemistä muutosta, joka linkittyy keskeisten toimijaryhmien (nuoret, vastuunkantajat, kansalaisyhteiskunnan toimijat) kapasiteetin ja heidän keskinäisten suhteidensa vahvistumiseen. Kehitys yhteistyöhankkeissa ja kotimaan globaalikasvatustoiminnassa näillä ryhmillä on omat tärkeät roolinsa, jotka on määritelty ohjelman tulostavoitteissa. Ohjelman tulosseurannassa keskitytään näissä toimijoissa tapahtuviin muutoksiin. Sosiaalisesti kestävä kehitys nähdään ohjelmassa nuorten oikeuksia ja aktiivista kansalaisuutta tukevinä muutoksina ihmisten ja ryhmien käyttäytymisessä, joka näkyy heidän **toiminnassaan, suhteissaan, käytänteissään ja keskinäisissä normeissaan**.

Ohjelma tukee **ohjelmamaiden kumppanijärjestöjen** työn kautta paikallisia toimijoita sellaisten muutosten aikaansaamisessa, jotka yhdessä edistävät ohjelman visiota. Taksvärkin toimintatapoihin kuuluu olennaisesti pyrkimys tasavertaiseen, aitoon kumppanuuteen, joka näkyy sekä Taksvärkin toiminnassa kumppaneidensa kanssa että kumppaneiden toiminnassa paikallisten sidosryhmien kanssa. Taksvärkin ja kumppanijärjestöjen yhteistyössä painotetaan molemminpuolista ja yhteistä oppimista sekä organisaatioiden valmiuksien kehittämistä. Systeemisen lähestymistavan keskiössä on oppiminen, toiminnan jatkuva uudelleen arvioiminen ja adaptiivinen johtaminen. Taksvärkki ja sen kumppanijärjestöt myös tiedostavat roolinsa ja toimintansa edut ja rajoitteet toimiessaan osana sosiaalisia systeemejä.

Toimijoiden laaja osallistaminen on keskeinen arvo Taksvärkin ohjelmakokonaisuuden kestävyys-, laadun ja läpinäkyvyyden varmistamisen näkökulmasta. Ohjelman muutosteoria on viitekehys hanketason suunnittelulle, seurannalle ja arvioinnille. Jokaisen hankkeen yksityiskohtaisempi suunnittelu on osallistava prosessi, johon osallistuvat keskeisten paikallisten toimijaryhmien edustajat. Myös toteutus, seuranta, arviointi ja oppiminen tehdään yhteistyössä keskeisiä paikallisia sidosryhmiä edustavien henkilöiden kanssa. Taksvärkin kumppanijärjestöjen ja globaalikasvatuksen toimijoiden tehtävänä on ohjata muutosta jatkuvan oppimisen kautta, muokaten luotuja strategioita ja seurantaa opitun mukaisesti.

Ohjelmassa nuorten toimijuutta vahvistetaan parantamalla heidän yhdenvertaisia toimintamahdollisuuksiaan omissa yhteisöissään ja vahvistamalla heidän osallisuuttaan yhteiskunnan rakenteissa. Nuorten moninaisten äänten kuuluminen ja aito kuunteleminen, keskinäinen järjestäytyminen, aloitteellisuus ja kansalaisaktiivisuus osana yhteisöjensä kehitystä ja päätöksentekoprosesseja kuuluvat olennaisesti Taksvärkin ja sen kumppaneiden toimintamalleihin. Nuorille halutaan tarjota tilaa ja mahdollisuuksia olla oma itsensä ja vaikuttaa juuri heille sopivilla tavoilla heitä itseään ja viiteryhmäänsä koskettaviin asioihin. Tämän yhteistyön kautta pyritään paikallisesti vastaamaan moninaisten nuorten erityistarpeisiin ja heidän ihmisoikeuksiensa toteutumiseen liittyviin kysymyksiin, keskittyen erityisesti oikeudenmukaisuuteen, vammaisinkluisioon ja sukupuolten tasa-arvoon. Ohjelma jättää tilaa paikallisille painopisteille ja erityistarpeille, painottuen olennaisiin nuoria koskeviin kysymyksiin, joita nuoret itse nostavat esille.

3. Toimintaympäristö

3.1 Nuoret maailmassa

Taksvärkki ry:n toiminnan keskiössä ovat aina nuoret. Ohjelmassa nuorilla tarkoitetaan pääsääntöisesti 13–29-vuotiaita, vaikka maakohtaisesti ikähaarukka vaihtelee paikallisten määritelmien ja kumppaneiden prioriteettien mukaan. Maailmassa on arviolta kaksi miljardia tähän ikäryhmään kuuluvaa nuorta. Kaikissa Taksvärkin kehitysyhteistyön ohjelmamaissa yli puolet väestöstä on lapsia ja nuoria.

Nuoret nähdään usein tulevaisuuden työntekijöinä ja yhteiskunnan jäseninä, ei niinkään arvostettuna ryhmänä juuri nyt. Nuoriso voidaan nähdä aikuisten näkökulmasta myös taakkana tai riskinä, joskus taas haavoittuvina avuntarvisijoina. Nuoret eivät näy aktiivisesti yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, vaikka äänestysikä olisikin ylittynyt. Lisäksi heillä ei ole samanlaisia sosiaalisia ja poliittisia verkostoja kuin aikuisilla. Nuorten toimijuuden tukemiseksi on luotu lauselmia ja ohjenuoria. YK:n vuonna 2015 hyväksymän ”Nuoret, rauha ja turvallisuus” -päättöslauselman tarkoituksena on ollut osallistaa nuoria rauhantyyöhön. YK:n raporttien mukaan haasteeksi on muun muassa osoittautunut joidenkin valtioiden käsitys nuorista turvallisuushkana, joka on johtanut nuorten epäasialliseen kohteluun turvallisuusviranomaisten toimesta. Huomiotta, ilman tulevaisuuden näkymiä ja järkevää tekemistä jäävä nuoriso on merkittävä riski yhteisöjen ja valtioiden vakaudelle.

Nuorten tulee saada olla mukana kestävä tulevaisuuden tavoittelussa kaikissa vaiheissa.¹ Jos halutaan aidosti osallistavia prosesseja, nuoret tulisi nähdä aktiivisina toimijoina ja heidän valmiutensa vaikuttaa

¹ <https://maailmankuvalehti.fi/2019/1/pitkat/nuoria-tarvitaan-ainakin-jos-tavoitteena-on-maailmanrauha/>, 25.2.2025.

tulisi hyödyntää. Kohtaamastaan vähättelystä tai toimintaan pääsyn esteistä huolimatta nuoret ovat pystyneet esimerkiksi ilmastotoimissa saavuttamaan merkittäviä tuloksia, etenkin nuorten innovatiivisten toimintatapojen kautta.² Nuorissa on valtava potentiaali tuoda uusia näkökulmia kehitykseen.

Tämän toiveikkaan vision kääntöpuolena on kuitenkin myös uhkatekijöitä, joiden huomiotta jättämiseen ei globaalissa mittakaavassa eikä paikallisesti ole varaa. Nuorten elämään vaikuttavia uhkia ovat näköalattomuus, huoli maailman tulevaisuudesta, riittämättömät toimeentulomahdollisuudet, nuorisotyöttömyys, osallisuuden puute osana yhteiskuntaa sekä ilmastonmuutoksen vaikutukset. Tytöt ja nuoret naiset kohtaavat epätasa-arvoa, seksuaalista häirintää, väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Lapsiavioliitot, haitalliset kulttuuriset perinteet, puutteellisen seksuaali- ja lisääntymisterveyden oikeudet, teiniraskaudet ja niistä johtuva koulupudokkuus kaventavat tyttöjen oikeuksien toteutumista. Syrjinnän määrä ja muodot vahvistuvat usein moniperusteisesti etenkin vammaisten ja muiden marginalisoitujen ryhmien kohdalla. Syrjäytymisvaara, turvattomuus sekä niiden aiheuttamat mahdolliset mielenterveydelliset vaikutukset rajoittavat nuorten täyttä potentiaalia ja voimavaroja toimia yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi.

Nuorten tulevaisuuden haasteena on resilienssin kerryttäminen alati muuttuvan maailman murroksessa. Nuoret tekevät elämänvalintoja sekä oman kokemuksensa ja saatavissa olevan informaation, että toiveidensa ja pelkojensa pohjalta. Nuorten maailmankuvaan ja ratkaisuihin epävarmuuden sietämiseksi pyritään myös tietoisesti vaikuttamaan eri tarkoituksien pohjalta. Nuorten kanssa toimivien on tärkeää kiinnittää huomiota kriittiseen ajatteluun informaatiotulvan keskellä ja toisaalta pyrkiä pitämään yllä optimistista kuvaa tulevaisuudesta, johon nuorilla on mahdollisuus olla aktiivisesti vaikuttamassa. Maailman myllerryksen keskellä on myös tärkeää ottaa huomioon nuorten tunteet ja työkalut niiden käsittelyyn.³

Nuorten hyvinvointia ja ihmisoikeuksia edistäviä ratkaisuja ovat muun muassa sosiaalinen inklusiivisuus, huomioiduksi tuleminen, oman äänen kuuluville saaminen, vertaistuki, ryhmään kuuluminen, inspiroivat roolimallit, osallistumismahdollisuudet ja edustus päätöksenteossa nuoria itseään koskevissa asioissa. Samalla ne torjuvat eri uhkatekijöiden vaikutuksia. Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelma 2026–2029 edistää näiden ratkaisumallien toteutumista Suomessa ja ohjelmamaissa.

3.2 Ohjelmamaiden toimintaympäristö

Taksvärkin kehitysyhteistyöohjelmaa toteutetaan Guatemalassa, Keniassa, Malawissa, Mosambikissa, Nepalissa ja Sierra Leonessa yhdessä paikallisten kumppanijärjestöjen kanssa. Kaikki nämä maat ovat joko kaikkein köyhimmiksi tai hauraiksi luokiteltuja maita, kuten taulukkoon 1. koostetusta yhteenvedosta voi todeta. Köyhyydestä ja taloudellisesta epävarmuudesta kärsivät yleisesti eniten nuoret maaseudulla asuvat naiset, jotka identifioituvat alkuperäiskansoihin tai muihin syrjittyihin yhteisöihin esimerkiksi vammansa takia. Ohjelma ottaa huomioon kunkin maan toimintaympäristön sekä siihen liittyvät haasteet ja paikallisten nuorten haavoittuvuustekijät ja erityistarpeet. Lisäksi Taksvärkin globaalikasvatus Suomessa on merkittävä osa ohjelmaa.

² <https://plan.fi/artikkelit/planin-tutkimus-nuoret-globaalissa-etelassa-ovat-suunnannayttajia-ilmastotoimissa/>, 25.2.2025.

³ <https://tulevaisuus.fi/artikkeleita/nuoret-ja-globaali-murros/>, 25.2.2025.

Taulukko 1. Taksvärkin ohjelmamaiden toimintaympäristöä kuvaavia indeksejä.

	Guatemala	Kenia	Malawi	Mosambik	Nepal	Sierra Leone	Suomi
Tulo- ja kehitystaso ⁴	MIC	LMIC	LDC	LDC	LDC	LDC	HIC
Kansalaisyhteis- kunnan tila ⁵	tukahdu- tettu	tukahdu- tettu	rajoitettu	tukahdu- tettu	rajoitettu	rajoitettu	vapaa
Korruptio ⁶ Sija - Pisteet	142. 26/100	130. 30/100	109. 34/100	161. 21/100	109. 34/100	109. 34/100	2. 88/100
Valtion hauraus ⁷ Sija - Pisteet	65. 74,9	36. 86,5	52. 80,5	25. 92,5	57. 78,0	45. 82,6	178. 14,3
Lehdistönvapaus ⁸ Sija - Pisteet	138. 40,32	117. 49,41	76. 59,20	101. 52,63	90. 55,20	56. 66,36	5. 87,18
Inhimillisen kehityk- sen indeksi (HDI) ⁹ Sija - Arvo	137. 0,662	143. 0,628	172. 0,517	182. 0,493	145. 0,622	185. 0,467	12. 0,948

Kansalaisyhteiskunnan tila oli vuonna 2025 CIVICUS Monitorin luokituksen mukaan rajoitettu Malawissa, Nepalissa ja Sierra Leonessa, ja tukahdutettu Guatemalassa, Keniassa ja Mosambikissa. Ohjelma-alueiden kansalaisyhteiskuntien tilaan liittyy huolia, kuten maiden tilannetta avaavissa kappaleissa myöhemmin kuvataan, mutta toistaiseksi ei ole ollut viitteitä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseen liittyvän toiminnan rajoittamisesta. Taksvärkin kumppanit ovat nuorisotyötä tekeviä järjestöjä, joiden kohdalla kansalaisyhteiskunnan rajoitukset näkyvät lähinnä lisääntyneenä byrokratiana, kuten rekisteröinti- ja raportointivelvoitteina. Kumppanit eivät ole raportoineet juuri heihin kohdistuneesta häirinnästä. Ohjelma olettaa tilanteen jatkuvan vähintään ennallaan. Ohjelman tuella Taksvärkin kumppanijärjestöillä ja nuortenryhmillä on paremmat edellytykset toimia ja vaikuttaa osana kansalaisyhteiskuntaa ja tätä kautta ylläpitää ja vahvistaa kansalaisyhteiskunnalle suotuisaa toimintaympäristöä ja paikallisdemokratiaa.

Nuorten osallisuutta, sosiaalista inklusiota ja sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä lainsäädäntö on ohjelmamaissa pääosin olemassa, mutta niiden toimeenpano on pitkälti puutteellista. Nuorten kuuleminen ja osallisuus jäävät suuressa määrin huomioimatta. Hyvät ja progressiivisetkaan kansalliset linjaukset eivät käytännössä toteudu, kun paikallistasolla toimeenpano vaihtelee suuresti riippuen johtoasemissa olevien henkilöiden intresseistä, poliittisesta tahdosta ja prioriteeteista. Toimeenpanoon osoitetut resurssit ja osaaminen ovat rajallisia, ja instituutiot sekä niiden välinen koordinaatio on heikkoa. Myös sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset tekijät ovat käytännön toimeenpanon esteinä.

⁴ Luokitus LDC= vähiten kehittyneet maat, LMIC = alempi keskitulon maa, MIC= keskitulon maa, HIC = korkean tulotason maa. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/oda-eligibility-and-conditions/dac-list-of-oda-recipients.html#oda-recipients-list> 25.2.2026.

⁵ CIVICUS Monitor, 2025. Kansalaisyhteiskunnan tilan pisteytys 198 maasta: 39 maassa tila on avoin, 37 maassa kaventunut, 39 maassa rajoitettu, 50 maassa tukahdutettu ja 33 maassa suljettu: https://monitor.civicus.org/globalfindings_2025/, 25.2.2026.

⁶ Transparency International 2025, sijoitus per 182 maata ja pisteet. <https://www.transparency.org/en/cpi/2025>, 25.2.2026.

⁷ OECD, *States of Fragility 2025*: https://www.oecd.org/en/publications/states-of-fragility-2025_81982370-en.html. Maakohtaisen infografiikan 2.2.mukainen hauraaksi luokitellumaat. Lisäksi The Fund for Peace Fragile States Index tiedot vuodelta 2024. Sijoitus per 179 maata ja pisteytys max. 120 pistettä: <https://fragilestatesindex.org/global-data/>, jonka mukaan myös Malawi ja Nepal ovat hauraita maita, ja Mosambik on hälyttävän hauras maa.

⁸ Reporters Without Borders 2025 Press Freedom Index: Sijoitus per 182 maata ja pisteytys max. 100 pistettä. <https://rsf.org/en/index>, 25.2.2026.

⁹ Human Development Report 2025: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>, 25.2.2026.

Aikuiskeskeisyys yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja päätöksenteossa on ohjelmamaissa yleistä ja voi ilmetä haluttomuutena osallistaa nuoria. Erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa elävien ja marginalisoitujen väestöryhmien oikeuksien toteutumisessa on mittavia haasteita. Nuoret ovat nousseet vastustamaan vanhaa valtaeliittiä monessa maassa. Z-sukupolven aktivoituminen ja protestit voidaan nähdä osana demokratiakehitystä ja hyvän hallinnon vaatimuksina, mutta esimerkiksi niihin liittyvä mellakointi ja protestien usein väkivaltainen tukahduttaminen tuovat liikehdintään omat haasteensa.¹⁰

Vahvistamalla julkishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä ohjelma tukee valtiollisten kehitysohjelmien toimeenpanoa ja parantaa palveluiden saatavuutta kaikista haavoittuvaisimmassa asemassa oleville ryhmille. Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota nuorten naisten osallisuuden ja johtajuuden vahvistamiseen alueellisesti ja paikallistasolla.

Nuorten ihmisoikeusaktivistien turvallisuuteen liittyvät riskit on syytä huomioida kaikissa ohjelmamaissa. Nuoria kannustetaan väkivallattomuuteen sekä nuorten agendan edistämiseen rauhanomaisesti dialogin ja vaikuttamistyön kautta. Taksvärkin kumppanijärjestöt edistävät nuorten oikeuksia ja osallisuutta päätöksenteossa sekä heidän vaikuttamistyötään ilman puoluepoliittista agendaa, osana vahvaa ja moniäänistä kansalaisyhteiskuntaa.

Koulutuksen laatua ja saavutettavuutta heikentävät ohjelmamaissa muun muassa puutteellinen infrastruktuuri, riittämättömät opetusmateriaalit ja resurssit sekä pula pätevistä opettajista erityisesti maaseudulla. Opetus keskittyy ulkolukuun eivätkä opetussuunnitelmat vahvista kriittistä ajattelua, käytännön taitoja tai opitun soveltamista. Oppilaiden oppimiseen liittyvät tarpeet jäävät edelleen usein vähälle huomiolle, ja erityisen tuen tarpeisiin on vähäiset mahdollisuudet vastata. Tyttöjen ja nuorten naisten sekä vammaisten lasten ja nuorten koulutuksen esteet, opintojen ennen aikainen päättäminen ja koulupudokkuus ylläpitävät epätasa-arvoa ja heikentävät muidenkin ihmisoikeuksien toteutumista. Taustalla vaikuttavat kulttuuriset asenteet ja tekijät sekä perheiden alhainen sosioekonominen asema. Etenkin maaseudulla tyttöjä ei ole usein varaa tai intressiä lähettää kouluun. Lapsiavioliitot, teiniraskaudet, tyttöjen ja nuorten naisten seksuaalinen häirintä kouluissa ja puutteellinen kuukautisterveystietoisuus ja turvattomat wc-tilat ovat tyttöjen ja nuorten naisten koulunkäynnin esteitä. Vammaisten lasten ja nuorten kohdalla syrjivien asenteiden ja sosioekonomisten syiden rinnalla koulumatkat ja koulujen infrastruktuuri ovat merkittäviä esteitä heidän koulunkäynnilleen. Inklusiivisen opetuksen valmiuksia sekä tyttöjen ja nuorten naisten koulutuksen edellytyksiä edistetään ohjelmamaissa Malawissa, Mosambikissa, Nepalissa ja Sierra Leonessa. Guatemalassa tuetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta sekä nuorten kriittistä ajattelua ja toimijuutta vahvistavia koulukohtaisia suunnitelmia. Keniassa puolestaan yhteistyö sisältää yrittäjyyttä ja ammatillisia valmiuksia edistävää koulutusta.

Terveyspalveluissa rajallinen pääsy nuorisoystävällisiin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin lisää teiniraskauksien ja sukupuolitautilien määrää¹¹. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien tietoisuutta ja palveluihin pääsyä edistetään kaikissa ohjelmamaissa. Lisäksi ohjelmamaissa yleisesti esiintyvän sukupuolistuneen ja seksuaalisen väkivallan ja häirinnän tapauksiin puuttumiseen,

¹⁰ Z-sukupolven aktivoitumisen syitä ja seurauksia analysoidaan tarkemmin esimerkiksi Journal of Democracy:n artikkelissa <https://www.journalofdemocracy.org/articles/why-gen-z-is-rising/>, 25.2.2026

¹¹ USAID:in tuen loppuminen mm. HIV-tartuntojen vastaiselle työlle uhkaa vuosikymmenten työn myönteisiä kehitysvaikutuksia. Tuen jäädytys näkyi heti HIV-tartuntatilastoissa. Vaikutukset esimerkiksi Taksvärkin Mosambikin kumppanin ASSCODECHA:n HIV:n vastaiseen työhön voivat olla merkittäviä. https://www.unaids.org/en/resources/presscentre/featurestories/2025/february/20250218_us-funding-people-affected-hiv-community-groups, 25.2.2025.

raportointiin, käsittelyyn, seuraamuksiin sekä uhrien tukitoimien varmistamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Fyysinen ja henkinen väkivalta, turvattomuus ja epävarma tulevaisuus vaikuttavat **mielenterveyteen** ja nuorten terveeseen kehitykseen. Muita vaikuttavia tekijöitä ovat syrjintä, sosiaalinen eristäytyneisyys, stigma, köyhyys ja toimeentulon haasteet, näköalattomuus sekä ilmastonmuutoksen uhkaavat ja näkyvät vaikutukset. Mielenterveyden palveluiden saatavuus on rajallisista ja stigmatisoitua. Päihteiden ja huumeiden väärinkäyttöä ilmenee osittain nuorten selviytymismekanismina tai pakokeinona haastavissa olosuhteissa. Mielen hyvinvoinnin teema ja psykososiaalisen tuen tarve on nostettu esiin nuorten aloitteesta lähes kaikissa ohjelmamaissa ja siihen vastataan osana ohjelman toimintastrategioita.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja erityisesti sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen näkyy ohjelmamaissa muun muassa voimakkaina ja toistuvina myrskyinä ja tulvina, kuivuuskausina, tautiepidemioina ja sään ennakoitavuuden vaikeutena. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat vakava haaste maiden kehitykselle, ylläpitäen ja lisäten köyhyyttä sekä ennestään marginaalisessa asemassa olevien ryhmien haavoittuvaisuutta. Ohjelmatyöllä tuetaan paikallisyhteisöjen resilienssiä ja sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sekä luodaan nuorille mahdollisuuksia toimia ilmasto-oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.

Guatemala lukeutuu keskitulon maihin, mutta eriarvoisuus ja sosiaaliset ongelmat ovat Latinalaisen Amerikan jyrkimmästä päästä. Unicefin mukaan Guatemalan julkisten varojen kohdentaminen lasten ja nuorten hyvinvointiin oli vuonna 2023 useilla sektoreilla huomattavan pieni verrattuna naapurimaihin tai alueen keskiarvoon.¹² Guatemala kuuluu edelleen Latinalaisen Amerikan väkivaltaisimpiin maihin. Vuosien 2022–2023 tilastoissa 53 % rikoksista kohdistui tyttöihin ja nuoriin naisiin.

Läpinäkyvyyden puute on vuosikymmenten ajan murentanut kansalaisten luottamusta instituutioihin. Yhteiskunnallisesti aktiivisten henkilöiden vainoaminen on rajoittanut kansalaisyhteiskunnan vapautta ja yhteiskunnallisen toiminnan houkuttelevuutta, rajoittaen myös nuorten osallisuutta päätöksenteossa. Instituutiot läpäisevä korruptio, poliittinen polarisaatio ja laajasti vaikuttava järjestäytynyt rikollisuus asettavat vakavia haasteita kestäväälle kehitykselle. Suuri osa oikeusjärjestelmää on taloudellisen ja sotilaallisen eliitin hallinnassa, minkä seurauksena rikoksista rankaisemattomuuden taso pysyy korkeana, erityisesti korruptio- ja talousrikosten osalta. Guatemalan kansainvälinen rankaisemattomuuden vastainen komitea CICIG lakkautettiin vuonna 2019.

Vuonna 2024 korruption kitkemisen ja turvallisuuden vaaliteemoilla eliitin ulkopuolelta valtaan noussut presidentti Arévalo herättää odotuksia positiivisesta muutoksesta, mutta perinteisen valtaeliitin vastustus on hidastanut uudistuksia. Samaan aikaan kansalaisten ostovoimaan vaikuttava nopea hintojen nousu on heikentänyt presidentin kannatusta. Edistysellinen poliittinen ohjelma tarjoaa kuitenkin Taksvärkin ohjelmalle aiempaa toiveikkaamman toimintaympäristön ja uudenlaisia mahdollisuuksia edistää nuorten oikeuksia ja tehdä yhteistyötä viranomaisien kanssa.

Nuorten oikeuksiin liittyvä lainsäädäntö ja viralliset ohjelmat ovat Guatemalassa hyvällä tasolla, mutta niiden toimeenpanossa on monia haasteita. Vähemmistöjen kuten vammaisten henkilöiden tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia turvaava lainsäädäntö on sen sijaan heikkoa. Alkuperäiskansojen rakenteellinen syrjintä ja maaseudun alikehittyneisyys kaupunkeihin verrattuna on näkyvää. Yhteiskunnalliset ongelmat kuten turvattomuus, järjestäytynyt rikollisuus, väkivaltaiset katujengit, nuorisotyöttömyys ja yleinen näköalattomuus koskettavat erityisesti nuoria. Tilanne pakottaa lapsia ja

¹² <https://www.unicef.org/guatemala/inversion-infancia>, 25.2.2025.

nuoria siirtolaisuuteen, mikä altistaa heitä ihmiskaupalle. Nuorille on erittäin rajallisesti tarjolla vapaa-ajantoimintaa, jonka puitteissa tavata vertaisiaan. Rikollisjengit puolestaan hakevat jäseniä ja saattavat näyttäytyä houkuttelevana vaihtoehtona syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Guatemalassa ihmisoikeus- ja demokratiakasvatukselle sekä rauhaa ja yhteistyötä rakentavalle nuorisotyölle onkin valtava tarve. Taksvärkin tukemat nuortenryhmät tarjoavat mielekästä tekemistä, turvallisen tilan oppia ja kehittyä yhdessä ja osana vertaisryhmää, sekä ratkaisumalleja katkaista pelon ja yhteiskunnallisen passiivisuuden kierrettä. Taksvärkin ohjelman lähestymistapa tukee vapaata kansalaisyhteiskuntaa, jonka vaikuttamistyö vastuunkantajien suuntaan on välttämätöntä, jotta valtio takaisi myös haavoittuvassa asemassa olevien kansalaistensa oikeudet.

Keniassa on kasvava talous, mutta suuret varallisuuserot. Väestöstä noin 35 % elää alle 2,15 dollarilla päivässä.¹³ Kenian 15–34-vuotiaiden nuorten työttömyysaste on 67 %. Vuosittain miljoona nuorta hakeutuu työmarkkinoille ilman vaadittavaa perus- tai jatkokoulutusta ja työllistymistaitoja. Palkkatyöhön pääsevästä 30 % työskentelee epäsuurennollisissa tai epävirallisissa työsuhteissa.¹⁴ Asunnottomaksi tai kadulle päätyminen, syrjäytymisen, päihteisiin ja rikollisuuteen ajautumisen tai radikalisoitumisen riskit ovat merkittäviä.

Keniaassa valta vaihtui vuonna 2022, mikä lisäsi toiveikkuutta kohti laajempaa inklusiivisuutta, demokratiaa ja hallinnon siirtoa. Poliittiset jännitteet kuitenkin jatkuvat. Kesäkuussa 2024 nuoret mobilisoituivat suurena liikkeenä kapinaan läpinäkyvyyden ja tilivelvollisuuden puolesta ja ilmaistakseen tyytymättömyyttään, ei ainoastaan nykyhallitusta vastaan, vaan myös koko parlamenttia ja oppositiota vastaan. Mielenosoituksiin vastattiin kovin ottein. Perinteisesti nuoria on värvätty aiheuttamaan kaaosta vaalien ympärillä, minkä jälkeen heidän asiansa on unohdettu. Nuorten kollektiivisen äänen osoitus yhtenäisenä liikkeenä luo poliittista painetta ja ilmapiiriä, jossa heidän vaatimuksiaan ja tarpeitaan on huomioitava uudella tavalla.

Maan kehittyvä taloudellinen tilanne ja paikalliset resurssit luovat mahdollisuuksia julkisten varojen kohdentamiselle ja paikalliselle voimaantumiseksi myös kaikkein marginalisoituihin väestöryhmien, kuten kadulla asuvien ja työskentelevien nuorien huomioimiseksi osana maan kestävä kehitystä. He kohtaavat syrjintää ja ennakkoluuloja sekä ovat vaarassa joutua hyväksikäytetyksi tai pahoinpidellyksi. Poliisin harjoittama väkivalta ja mielivaltaiset pidätykset ovat kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten kohdalla yleisiä. Vailla kansallista henkilöllisyystodistusta heillä on uhkana jäädä kaikkien palvelujen ja virallisten työllistymismahdollisuuksien ulkopuolelle. Kansalliset ja alueelliset poliittiset linjaukset ja kehitysohjelmat köyhyyden vähentämiseksi sekä edullisen asumisen, terveyspalvelujen, ruokaturvan, nuorten osallisuuden ja inklusiivisen kasvun takaamiseksi luovat pohjan uusille mahdollisuuksille, vaikka niiden käytännön toteutuksessa onkin vielä puutteita, etenkin marginalisoitujen ryhmien osalta.

Taksvärkin ohjelmalla vastataan kokonaisvaltaisesti edellä mainittuihin haasteisiin kadulla asuvien ja työskentelevien nuortenryhmien toimijuutta ja omistajuutta vahvistamalla, vaikuttamistyöllä sekä verkostojen ja yhteisöjen tuella.

Malawi on LDC-maihin lukeutuva sisämaavaltio, jonka asukkaista yli 70 % elää köyhyydessä. Korkea inflaatio ja kasvavat elinkustannukset ovat heikentäneet entisestään erityisesti lasten, nuorten ja tyttöjen taloudellista haavoittuvuutta. Rakenteellinen eriarvoisuus syveni koronapandemian aikana, jota seuranneet kuivuusjaksot ja syklonit ovat edelleen lisänneet maaseutuväestön haavoittuvuutta.

¹³ <https://www.worldbank.org/en/country/kenya/overview>, 25.2.2025.

¹⁴ <https://www.standardmedia.co.ke/article/2000193960/report-raises-the-alarm-over-unskilled-youth-in-the-kenyan-job-market>, 25.2.2025.

Köyhyydenvähentämisstrategia ja muut poliittiset ohjelmat asettavat kunnianhimoisia tavoitteita maan kehitykselle. Samoin ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat lait ja ohjelmat, mukaan lukien viime vuonna päivitetty *Persons with Disabilities Act* sekä kansallinen nuorisopoliittinen linjaus ovat edistyksellisiä. Heikon hallinnon ja määrärahojen niukkuuden lisäksi kulttuuriset tekijät hidastavat lapsen ja nuorten oikeuksien kannalta suotuisaa kehitystä ja virallisten ohjelmien tavoitteiden toteutumista etenkin maaseudulla, missä varhaiset avioliitot ja sukupuolistunut väkivalta ovat vakavia ongelmia ja palvelut heikosti saatavilla. Noin 42 % malawilaisista tytöistä avioituu ennen 18 ikävuottaan, ja jopa 29 % synnyttää ensimmäisen lapsensa 13-vuotiaana. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö on syrjivä ja sosiaalinen stigma vahva.

Taksvärkin ohjelmatyö Malawissa tukee maan virallisia kehitystavoitteita ja ohjelmia puuttumalla niiden toteutumista estäviin tekijöihin ruohonjuuritasolla maaseutuyhteisöissä, minne viralliset ohjelmat harvoin tehokkaasti yltävät. Vahvistamalla valtiollisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä ohjelma tukee myös valtion ohjelmien toimeenpanoa ja palveluiden tarjontaa kaikista haavoittuvimmassa asemassa oleville ihmisryhmille, mukaan lukien lapset, nuoret ja vammaiset henkilöt hankeyhteisöissä. Malawia koskevan UPR-raportin huomioiden mukaisesti ohjelma vahvistaa virallisten ohjelmien tavoitteita lapsityövoiman, varhaisten avioliittojen ja sukupuolistuneen väkivallan vähentämiseksi, ja lisää nuorisotoimintaa maaseudulla.

Mosambik on ohjelmamaista haurain, korruptoitunein ja monella mittarilla vähiten kehittynyt. Vuonna 2019 Mosambikin väestöstä 63 % eli köyhyydessä,¹⁵ mutta Covid-19 pandemia, Ukrainan sodasta, ilmastonmuutoksen vaikutuksista sekä maan pohjoisosan aseellisesta konfliktista aiheutunut elinkustannusten nousu ja maansisäinen pakolaisuus lisäsivät miljoona ihmistä köyhyysrajan alle. Vuoteen 2022 mennessä köyhyydessä elävien määrä oli arviolta 71 % maan väestöstä.¹⁶ Mosambikissa lokakuun 2024 vilpillisiksi syytettyjen vaalien jälkeisissä maanlaajuisten protestien aallossa todistettiin suhteetonta voimankäyttöä ja alistamista sekä tiedonsaannin rajoituksia. Etenkin vähäosaisuutta ja näköalattomuutta kokevat nuoret olivat Mosambikin mielenosoitusten keskeinen liikkeelle lähtenyt voima, vaalitulokset jo varhaisessa vaiheessa haastaneen oppositiopoliitikko Venâncio Mondlanen agitoimana. Valta siirtyi alkuvuodesta 2025 maan itsenäisyydestä lähtien hallinneen Frelimo-valtapuolueen seuraajaehdokkaalle presidentti Daniel Chapolle. Sittemmin tilanne Mosambikissa on normalisoitunut. Poliittinen epävakaus on vaikuttanut maan talouteen ja nostanut elinkustannuksia entisestään, mikä vaikuttaa eniten haavoittuvaisessa asemassa eläviin perheisiin ja nuoriin.

Psykososiaalisen tuen sekä taloudellisia mahdollisuuksia lisäävien aloitteiden tarve on keskeinen. Tyttöjen ja nuorten naisten kohtaama seksuaalinen väkivalta ja häirintä on yleistä. Vaikka vuonna 2019 lapsiavioliitot kiellettiin lailla, puolet nuorista naisista avioituu ennen 18 ikävuotta.¹⁷ Taksvärkin ohjelma tukee vaikeassa tilanteessa olevien nuorten, mukaan lukien vammaisten nuorten pääsyä palveluihin, kuten inklusiiviseen opetukseen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Lisäksi tuetaan nuorten osallisuutta yhteisöissään ja paikallisessa päätöksenteossa kestävän sosiaalisen muutoksen edistämiseksi.

Nepal on yksi Suomen kehitysyhteistyön pitkäaikaisista kumppanimaista. Ohjelmakauden alussa Nepal lukeutuu LDC-maihin, mutta sen on määrä nousta matalan keskitulon maaksi vuoden 2026 loppuun mennessä. Sisällissodan jälkeisen pitkän perustuslakiprosessin ja hallinnon jatkuvan vaihtuvuuden myötä demokratia on edelleen hauras. Syksyllä 2025 nuorten johtamat korruption vastaiset mielenilmaukset

¹⁵ <https://www.worldbank.org/en/country/mozambique/overview>, 25.2.2025.

¹⁶ <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-09/undp-dfs-the-cost-of-living-crisis-in-mozambique.pdf>, 25.2.2025.

¹⁷ <https://endgbv.africa/mapping/mozambique/>, 25.2.2025.

johtivat vallanvaihtoon. Maaliskuulle 2026 ajoitetut aikaistetut vaalit tulevat näyttämään suuntaa maan demokratiakehitykselle.

Vaikka köyhyys on vähentynyt merkittävästi, edelleen noin viidennes Nepalin väestöstä elää äärimmäisessä köyhyydessä. Erityisesti dalit-yhteisöt ja alkuperäiskansat kohtaavat voimakasta rakenteellista syrjintää.¹⁸ Koulujärjestelmä ilmentää valtakulttuurin arvoja ja ihanteita myös sellaisilla alueilla, missä enemmistö kuuluu syrjittyihin ryhmiin.

Taksvärkin ohjelma tukee ruohonjuuritason työllään sekä Suomen kehitysyhteistyön alueellisia prioriteetteja että Nepalin valtion politiikkaohjelmia inklusiiviseen opetuksen, ilmastokestävyyden ja sosiaaliseen osallisuuden edistämiseksi. Nepalin opetussektorin hyvää hallintoa tuetaan erityisesti vahvistamalla koulujen hallinnon läpinäkyvyyttä sekä lapsi- ja ympäristöystävällisiä oppimisympäristöjä. Paikallishallintoa tuetaan lapsiystävällinen kunta -ohjelman kriteerien mukaiseen toimintaan erityisesti opetussektorin ja nuorten osallisuuden kehittämisen osalta. Maaseudun koulujen sidosryhmiä tuetaan kehittämissuunnitelmien laatimisessa nuoria osallistavissa prosesseissa parantaen niiden edellytyksiä saada suunnitelmilleen tukea opetussektorin määrärahoista.

Nepal on maantieteellisten erityispiirteidensä takia erittäin altis ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Uudenlaiset hellejaksot ja monsuuneihin liittyvät arvaamattomat ääri-ilmiöt hankaloittavat yhteisöjen elämää, ruokaturvaa ja kulkuyhteyksiä. Pitkittyneiden ja voimistuneiden sateiden vuoksi esimerkiksi hyttysten välityksellä leviävät taudit aiheuttavat aiempaa laajempia epidemioita. Myös vedenlaatuun ja puutteelliseen sanitaatioon liittyvät taudit ovat yleisiä. Taksvärkin ohjelma tukee nuortenryhmiä niiden inklusiivisessa ja syrjinnän vastaisessa toiminnassa. Nuortenryhmien kampanjoinnin kautta ilmastokestävyyteen sekä terveysturvallisiin käytäntöihin kuten vedenpuhdistukseen liittyvä tieto ja käytännöt yleistyvät ympäröivissä yhteisöissä, tukien valtiollisten toimijoiden tavoitteita.

Sierra Leonessa 60 % väestöstä elää köyhyydessä. Maaseudulla köyhien osuus on 74 %. Nuorista 70 % on työttömiä ja 50 % lukutaidottomia ja vailla työllistymiseen tarvittavaa osaamista. Lainsäädäntö vuodelta 2021 takaa ilmaisen perusopetuksen kaikille esiopetuksesta toisen asteen opetukseen. Etenkin tyttöjen ja nuorten naisten, mukaan lukien raskaana olevien ja synnyttäneiden teiniäitien, vammaisten lasten, vähävaraisten perheiden lasten sekä maaseudun ja syrjäseutujen lasten koulutuksen takaaminen ovat laissa intersektionaalisesti erityishuomion kohteena.

Sierra Leonessa lapsiavioliitot ovat perinteisesti olleet yleisiä. Vuonna 2024 Sierra Leonessa astui voimaan lapsiavioliitot kieltävä laki, jonka paikallista toimeenpanoa ohjelmatyö tukee. Tyttöjen sukuelinten silpominen on ollut kulttuurisesti yleistä. Silpomisen kieltävä ja kriminalisoiva laki on edelleen hyväksymättä, mutta tämän haitallisen perinteen kitkemiseksi on saavutettu merkittäviä edistysaskelia ohjelma-alueilla. Vaikuttamistyölle ja tietoisuuden lisäämiselle perinteiden haitoista on edelleen suuri tarve. Vastaavasti ohjelmatyöllä lisätään tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksista ja palveluista, joita kansalliset kehityshankkeet tarjoavat. Vammaisten nuortenryhmien taloudellisen voimaantumisen, osallisuuden ja vaikuttamistyön edistämistä vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumiseksi jatketaan ohjelmatyön piirissä.

Sierra Leonen vaaleja vuonna 2023 varjosti läpinäkymättömyyden puute, mikä aiheutti laajoja jännitteitä. Hallitseva presidentti Bio julistautui voittajaksi ja valittiin jatkokaudelle. Konfliktin ratkaisuksi ja rauhan takaamiseksi solmittiin Afrikan liiton sekä Länsi-Afrikan taloudellisen yhteisön tukemina kansallisen yhtenäisyyden sopimus. Taksvärkin ohjelman tukemilla nuortenryhmillä ja muilla kansalaisyhteiskunnan

¹⁸ <https://finlandabroad.fi/web/npl/kehitysyhteistyö-maassa>, 25.2.2025.

toimijoilla on keskeinen rooli sopimuksen läpinäkyvyyttä ja osallisuutta edistävien suositusten jalkauttamisessa paikallistasolle ennen seuraavia vaaleja vuonna 2028.

Suomessa nuoret kokevat turvattomuutta suhteessa globaaleihin ja paikallisesti ilmeneviin uhkiin. Ukrainassa käytävä Venäjän aloittama hyökkäyssota on koskettanut suomalaisiakin nuoria. Moni nuori kokee epävarmuutta muun muassa rasistiseen väkivaltaan sekä eriarvoistumiseen liittyen.¹⁹ Nämä huolenaiheet ovat yhteisiä nuorille Suomessa ja globaalissa etelässä. Globaalit kehityskulut koskettavat keskinäisriippuvaisessa maailmassa meitä kaikkia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet määrittävät globaalikasvatuksen koulujen perustehtäväksi. Opetussuunnitelma kannustaa kouluja tekemään yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa, mikä luo hyvän pohjan globaalikasvatusta tekevien järjestöjen ja koulujen väliselle yhteistyölle.²⁰ Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan tällä hetkellä ole mahdollisuutta osallistua opetussuunnitelmien mukaiseen globaalikasvatukseen. Peruskoulut Suomessa ovat eriytyneet ja osa kouluista hyötyisi toisia enemmän järjestöjen tarjoamista lisäresursseista esimerkiksi saavutettavan ja selkokielisen globaalikasvatuksen toteuttamiseen. Globaalikasvatuksen tulee olla osa koulujen toimintakulttuuria eikä pelkästään yksittäisiä työpajoja tai koulutuksia. Pitkäaikaiselle ja systemaattiselle kumppanuudelle koulujen kanssa onkin globaalikasvatuksen saralla kysyntää. Taksvärkki tekee vaikuttamistyötä niin koulujen toimintakulttuurien kehittämisen kuin opettajankoulutuksenkin osalta. Sekä opettajaopiskelijat että yliopisto-opettajat ovat tuoneet esiin, että järjestöjen tekemälle globaalikasvatustyölle on tarvetta myös osana opettajaopintoja, jotta valmistuessaan opettajilla on riittävä kapasiteetti toteuttaa opetussuunnitelmien mukaista globaalikasvatusta.

Nuorten näkemykset tulevaisuudesta ovat myös eriytyneet. Siinä missä osa nuorista Suomessa kokee voivansa vaikuttaa yhteiskunnan ja maailman tulevaisuuteen sekä saavuttaa ammatillisia ja perhe-elämään liittyviä haaveitaan, suuri osa nuorista kokee, että heillä ei ole minkäänlaisia valinnanmahdollisuuksia oman tulevaisuutensa suhteen.²¹ Laadukkaalla, valtakunnallisella ja saavutettavalla, erilaiset oppijat huomioivalla globaalikasvatuksella voidaan vahvistaa myös jälkimmäiseen ryhmään kuuluvien nuorten osallisuuden kokemusta ja tulevaisuususkoa.

Nuorilla voi olla paljonkin tietoa eri kestävän kehityksen teemoista, mutta kyky ja itsevarmuus soveltaa ja toimia ja luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin voivat olla heikkoja. Suomalaisnuoret kokevat, että esimerkiksi ilmastotekoja tulisi tehdä nopeasti, mutta samalla heistä tuntuu, etteivät aikuiset tee asioiden eteen tarpeeksi ja vastuu sysätään nuorille. Nuorten vaikutusmahdollisuuksia ei kuitenkaan tueta ja esimerkiksi ilmastokasvatus kouluissa koetaan yksipuoliseksi ja uudistusta kaipaavaksi.²² Taksvärkin ohjelman globaalikasvatustoimintaan ja vaikuttamistyöpajoihin osallistuvat nuoret saavat tietoja, taitoja sekä tukea ja tilaisuuksia nuortennäköiseen vaikuttamiseen. Omaehtoisen toiminnan kautta nuorten itsevarmuus vahvistuu.

¹⁹ Nuorisobarometri 2023. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2024/09/nuorisobarometri-2023_uusin.pdf, 25.2.2025.

²⁰ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf, 25.2.2025.

²¹ Ramos Lobato, I., Kosunen, S. & Bernelius, V., 2024, *Koulu ja eriarvoisuus*. Kosunen, S., Juvonen, S., Huilla, H. & Peltola, M. (toim.). Helsinki: Gaudeamus, s. 175–191. <https://researchportal.helsinki.fi/publications/koulutuksellinen-eriarvoisuus-ja-tarveperusteinen-resursointi>, 25.2.2025.

²² <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/eurooppalaiset-nuoret-kaipaavat-nopeaa-toimintaa-ilmastonmuutoksen-ehkaisemiseksi-ja>, 25.2.2025.

Kestävän tulevaisuuden käsittely ja nuorten osallisuuden edistäminen kouluissa vaatii kasvattajilta työkaluja ja kouluilta toimintaa tukevia rakenteita. Valtaosa opettajista kertoo työnsä vaativuuden lisääntyneen viime vuosina. Tiukat resurssit, pirstaloitunut työ ja oppilaiden ja perheiden erinäiset haasteet sekä yhteiskunnan laajempi epävarmuus näkyvät koulujen arjessa.²³ Kestävän tulevaisuuden edistämiseen tarvitaan taitoa hallita isoja kokonaisuuksia, tarkastella tietoa kriittisesti sekä kykyä reagoida muuttuvassa ja epävakaaassa maailmassa. Tämä voi tuntua kuormittuneista opettajista raskaalta ja ylimääräiseltä. Kestävän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan kuitenkin kaikkia, ja koulut eivät voi sulkea itseään pois tästä työstä. Opetussuunnitelman arvopohjassa tuodaan myös esille kestävyyskysymykset.²⁴ Kestävän tulevaisuuden ja osallisuuden edistämiseksi on tärkeä huomioida koulujen arki ja kolmannen sektorin mahdollisuudet tukea kouluja tässä työssä. Opetussuunnitelmankin suosittelu moniammatillinen yhteistyö tukee kestävän elämäntavan oppimista kouluissa.

Nuorten osallisuutta voidaan lisätä myös hyvin järjestetyillä vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksilla. Kansalaisareenan vuonna 2024 tuottaman tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret näkevät osallistuvansa vapaaehtoistoimintaan lähitulevaisuudessa paljon: sekä 15–24-vuotiaista että 25–34-vuotiaista reilu kolmasosa arvioi osallistuvansa yhtä paljon ja lähes kolmasosa osallistuisi enemmän kuin nyt.²⁵ Vapaaehtoistoiminnasta haetaan merkityksellistä sisältöä elämään ja nuorten lähtökohdista tuotetut vapaaehtoismahdollisuudet lisäävät omalta osaltaan sekä nuorten hyvinvointia että tuovat lisäarvoa sekä yhteisölle että yhteiskunnalle laajemmin.²⁶ Ohjelmakaudella 2026–2029 Taksvärkki kehittää nuortennäköistä vapaaehtoistoimintaa nuoria osallistaen.

4. Muutosteoria: Nuorten osallisuuden askelmat kestävään tulevaisuuteen

4.1 Muutosteorian logiikka

Ohjelman muutosteoria nuorten aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden vahvistumisesta yhteisöjen kestävän kehityksen edistäjinä perustuu Taksvärkin ja sen yhteistyökumppaneiden pitkäjänteisen yhteistyön myötä kertyneeseen kokemukseen ja oppeihin.

Muutosteorian luominen on ollut koko Taksvärkin organisaatiota ja ohjelman toimijoita osallistava prosessi. Edelliselle ohjelmakaudelle yhdessä kumppaneiden kanssa rakennettua muutosteoriaa tarkennettiin ja päivitettiin kumppanijärjestöjen kanssa *Outcome Mapping* -suunnitteluprosessin elementtejä soveltavilla etätyöpajoilla. Erityistä huomiota kiinnitettiin toimijakohtaisten muutospolkujen kuvaamiseen. Työpajojen pohjalta Taksvärkin työntekijät ja hankekumppanit loivat koko ohjelman kattavan muutosteorian, joka kuvaa kehitysyhteistyöhankkeiden ja globaalikasvatuksen yhteisen

²³ <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2025/yhdeksan-kymmenesta-opettajasta-kertoo-tyon-vaativuuden-lisaantyneen/>, 25.2.2025.

²⁴ https://kouluajaymparisto.fi/wp-content/uploads/nakokulmia_kekeen.pdf, 25.2.2025.

²⁵ https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2024/05/Vapaaehtoistoiminta_Suomessa_Raportti_2024.pdf, 25.2.2025.

²⁶ <https://kansalaisareena.fi/nuorten-vapaaehtoistyon-kasikirja/mika-motivoi-nuoria-mukaan-vapaaehtoistoimintaan/>, 25.2.2025.

muutoslogiikan. Taksvärkin ohjelmatiimin viimeistelemä lopputulos on kumppanijärjestöjen validoima ohjelmaston raami paikallisista lähtökohdista valmisteltujen hankkeiden muutoslogiikalle.

Teorian ytimessä ovat aktiiviset nuoret, joiden vahvistuva toimijuus osana paikallista kansalaisyhteiskuntaa toimii muutosvoimana yhteisöjen kestävälle kehitykselle. Keskeistä muutosteoriassa on myös laajemman kansalaisyhteiskunnan rooli nuorten oikeuksien edistämässä ja turvaamisessa, sekä nuorten aktiivisuuden vahvistamisessa tärkeänä osana paikallista kansalaisyhteiskuntaa. Nuorten toimijuuden vahvistumisen lisäksi ohjelma tavoittelee vastuunkantajien vahvaa toimijuutta nuorten oikeuksien toteutumisen takaajina ja nuorten merkityksellisen osallisuuden mahdollistajina.

Aktiivisen kansalaisuuden kehittyminen edellyttää käyttäytymisen muutosta. Muutosteorian taustalla vaikuttava teoreettinen oletus käyttäytymisen muutoksesta perustuu Susan Michien kehittämään COM-B-malliin²⁷, jonka mukaan käyttäytymisen muutos edellyttää kykyä, mahdollisuuksia ja motivaatiota toimia. Taksvärkin ohjelmatyön keskiössä on nuorten tietojen ja taitojen, motivaation sekä toisaalta nuorten osallisuutta mahdollistavien rakenteiden vahvistaminen.

Ohjelman muutostavoitteissa nojataan Kanian, Kramerin ja Sengen artikkelissaan *“The Water of Systems Change”* esittelemään malliin systeemisen muutoksen kuudesta edellytyksestä,²⁸ joilla on tyypillisesti keskeinen rooli vallitsevien haasteiden ylläpitäjinä. Kestävän systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi on muutosta tapahduttava kaikissa mallin kuudessa, toisiinsa linkittyneessä ehdossa, joita ovat viralliset linjaukset, käytännöt, resurssivirrät, suhteet, valtdynamiikka ja ajattelumallit. Rakenteelliset muutokset linjausten, käytäntöjen tai resurssien tasoilla jäävät tilapäisiksi, elleivät ne heijastele ihmisten ajattelua. Muutokset suhteiden ja valtdynamiikan tasolla saavat aikaan muutosta niin ajattelumallien kuin virallisten rakenteiden ja resurssivirtojen tasolla. Näkymätön ajattelumallien tason muutos on systeemisen muutoksen kannalta välttämätön ja vauhdittaa muutoksia muillakin tasoilla, kun yksilöt ja kriittiset massat alkavat toimia tavalla, joka edellyttää uudistusta myös rakenteiden tasolla. Toisaalta muutokset muilla osa-alueilla vaikuttavat myös ajatusmalleihin. Taksvärkin ohjelma tavoittelee muutosta kaikkien systeemisen muutoksen ehtojen piirissä.

Muutosteorian visualisointi (kuva 2) kuvaa ohjelman muutosteorian keskeisten toimijaryhmien keskinäistä vuorovaikutusta ja toimijakohtaisia polkuja kohti ohjelman tulostavoitteita ja kehitysvaikutusta. Muutosteorian sanallinen kuvaus alkaa ohjelman tavoiteltavaa kehitysvaikutusta kuvaavalla visiolla, jonka edistämiseen ohjelma vaikuttaa tukemalla systeemisen muutoksen kannalta tunnistettujen keskeisten toimijoiden muutosta. Tämän jälkeen esitellään toimijakohtaiset muutostavoitteet ja ohjelman kontribuutiolla edistyvät muutospolut erikseen nuorille, vastuunkantajille ja kansalaisyhteiskunnan toimijoille. Ohjelman olettamukset perustuvat Taksvärkin ja sen kumppaneiden ohjelmakokemukseen ja -seurantaan, ohjelma-alueista tehtyihin toimintaympäristöanalyysiin sekä aiemmista ohjelmista ja hankkeista tehtyihin arviointeihin. Ohjelman olettamukset esitellään kootusti vision ja toimijakohtaisten muutospolkujen yhteydessä.

Kuva 2 (s. 18): Taksvärkin 2026–2029 ohjelman muutosteorian visualisoituna.

²⁷ mm. Michie et al. 2011, *The Behaviour Change Wheel*.

<https://implementationscience.biomedcentral.com/articles/10.1186/1748-5908-6-42>, 25.2.2025.

²⁸ https://www.fsg.org/resource/water_of_systems_change/, 25.2.2025.

TAKSVÄRKKI 2026–2029 PROGRAMME THEORY OF CHANGE

PROGRAMME STRATEGIES

- 1 Trainings and personal support
- 2 Supporting organizational capacity
- 3 Supporting youth-led activities
- 4 Facilitating connections and networking
- 5 Advocacy

KEY ASSUMPTIONS

- Civic space allows youth groups' and CSAs' active participation in programme areas.
- In communities there are adults who encourage youth to question and stand against the harmful norms in their communities.
- National policies require Duty-Bearers to listen to youth perspectives in decision-making.
- There are Duty-Bearers who are proactive and open to meaningful youth participation.
- There are Civil Society Actors providing services relevant to youth complementing the official ones.
- Established local Civil Society Actors objectives align with youth groups' interests.
- Civil Society Organizations have willingness and resources to join the youth initiatives and cooperation.

4.2 Ohjelman visio

Impact: *Youth in programme areas can enjoy their rights, live a happy, healthy and fulfilling life free of discrimination and abuse, and grow into responsible active citizens.*

Pitkän tähtäimen kehitystavoitteenaan ohjelma kontribuoi oikeudenmukaisiin, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviin yhteiskuntiin, joissa jokainen nuori voi nauttia ihmisoikeuksista, elää onnellista, terveellistä ja antoisaa elämää ilman syrjintää tai hyväksikäyttöä, ja kasvaa vastuullisiksi aktiivisiksi kansalaisiksi. Tällaisissa yhteisöissä nuoret ja aikuiset **tekevät yhteistyötä**, syventävät ymmärrystään ja haastavat **eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita**. Yhdessä he **edistävät kaikkien ihmisten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista**.

Ihmisoikeusnormien ja -periaatteiden ohjaamina rooliinsa sitoutuneet vastuunkantajat **tekevät yhteistyötä muiden sidosryhmien**, mukaan lukien nuorten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa tukeakseen nuorten tervettä kehitystä ja osallisuutta. He hakeutuvat yhteistyöhön **eri taustoja edustavien nuorten**, mukaan lukien vammaisten ja muiden syrjityssä asemassa elävien henkilöiden kanssa **tehdäkseen osallistavia ja oikeudenmukaisia päätöksiä** yhteisen hyvän eteen. He **luovat nuorille tilaa toimia** aktiivisesti ja itsevarmasti yhteisöjensä **muutoksentekijöinä** kehitysyhteistyön ohjelmamaissa ja Suomessa.

Näiden kehitysvaikutusten järjestelmällinen edistäminen nuorten itsensä, vastuunkantajien sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden toimintakykyä vahvistamalla on erityisen tärkeää ohjelma-alueilla. Ohjelma-alueiden nuorten kokemana näköalattomuus ja osallisuuden puute on mahdollista muuttaa nuorten merkitykselliseksi ja aktiiviseksi osallistumiseksi yhteisöjensä kehittämiseen. Ohjelma-alueilla ilmenevään aikuiskeskeisyyteen ja vastuunkantajien tuen puutteeseen nuorille on myös mahdollista vaikuttaa. Kun nuoria kuullaan aidosti, saadaan yhteisöistä nuorten agenda huomioivia ja palveluista nuorisoystävällisiä ja inklusiivisia. Lisäksi on mahdollista löytää ratkaisuja nuorten kohtaamiin keskeisiin haasteisiin yhteisvoimin ja oikeusperustaisesti. Nuorten organisoitunut toiminta ja laaja-alainen eri toimijoiden välinen yhteistyö vahvistavat aktiivista kansalaisyhteiskuntaa ja sen roolia ohjelma-alueiden sosiaalisessa ja kestävässä kehityksessä.

Jotta ohjelman toimijakohtaiset muutostavoitteet toteutuessaan voivat saada aikaan toivottua kehitysvaikutusta, seuraavien oletusten tulee toteutua ohjelmakauden aikana:

- Kansallisen tason lainsäädäntö ja politiikkaohjelmat tukevat päätöksentekoprosessien ja palvelujen kehittämistä nuoret huomioiviksi.

Kansallisella tasolla ohjelmamaiden lainsäädäntö ja politiikkaohjelmat tällä hetkellä huomioivat melko hyvin nuorten oikeudet ja osallisuuden merkityksen. Ohjelmatoiminnassa oletetaan näiden raamien pysyvän vähintään ennallaan ja vedotaan vastuunkantajiin kansallisten ohjelmien ja raamien paikallistason toteutuksen tehostamiseksi.

- Kansalaisyhteiskunnan tila on riittävän vapaa, jotta nuortenryhmät ja muut kansalaisyhteiskunnan toimijat voivat aktiivisesti edistää nuorten oikeuksia, yhdenvertaisuutta ja kestävä kehitystä ohjelma-alueilla.

Ohjelma-alueiden kansalaisyhteiskunnan tilaan liittyy huolia, mutta toistaiseksi ohjelmatoiteutuksessa ei ole ollut viitteitä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseen liittyvän nuortenryhmien ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan rajoittamisesta.

- Ohjelma-alueilla ei synny merkittäviä yhteiskunnallisia konflikteja tai suuria luonnonkatastrofeja, jotka vaikuttaisivat aikaan saatuun positiiviseen kehitykseen.

Konfliktien ja luonnonkatastrofien uhka on aina olemassa ja niitä seurataan ohjelman ja hankkeiden riskienhallintasuunnitelmissa. Ohjelmalogiikka lähtee siitä olettamuksesta, että ylitsepääsemättömän suurien konfliktien tai katastrofien ei synny ohjelman ohjelmakauden aikana sen toiminta-alueilla.

- Ohjelmassa toimivat vastuunkantajat ovat pitkäjänteisesti sitoutuneita nuorten oikeuksiin ja osallisuuteen sekä niitä edistäviin uudistuksiin.

Ohjelmassa jatketaan työtä vastuunkantajien parissa ja oletetaan, että nuorten oikeuksiin sitoutuneita keskeisiä vastuunkantajia on jatkossakin riittävästi ohjelman toiminta-alueilla.

4.3 Toimijakohtaiset muutospolut

4.3.1 Nuoret toimivat aktiivisesti ja kehittävät yhteisöjään

Outcome 1: *Diverse youth in programme areas are organized in youth groups, practice active citizenship and join forces for fulfilment of human rights, equity and sustainable development.*

NUORET

Taksvärkin ohjelmassa nuoret koostuvat **aktiivisista nuorista** eli pääosin 13–29-vuotiaista nuorista, joilla on aktiivinen rooli ohjelman toiminnassa nuoriso-ohjaajina, vertaiskouluttajina, vapaaehtoisina, johtavassa asemassa olevina nuorina ja nuortenryhmien jäseninä, sekä **osallistuvista nuorista** eli koulujen ja muiden yhteisöjen nuorista, jotka osallistuvat nuortenryhmissä toimivien aktiivisten nuorten järjestämiin toimintoihin. Ohjelma-alueesta riippuen kohderyhmiin kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, kuten teiniäidit ja koulunkäynnin keskeyttäneet tytöt, kadulla asuvat ja työskentelevät nuoret, vammaiset nuoret, HIV:n kanssa elävät nuoret, alkuperäiskansoihin tai dalit-yhteisöihin kuuluvat nuoret sekä syrjäseutujen koululaiset. Suomessa aktiiviset nuoret ovat Maailmakansalaisen koulujen vastuoppilaita sekä nuoria vapaaehtoisia, kuten globaalikasvatuksen kouluttajia. Suomessa toimintaan osallistuvat nuoret ovat pääasiassa perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevia nuoria sekä nuorisotoiminnan tavoittavia nuoria.

Ohjelman tavoitteleva ideaali on, että nuorilla on tietoa, taitoja ja mahdollisuuksia olla mukana kehittämässä sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä yhteisöjään. Nuoret ymmärtävät globaalien haasteiden syy-seuraussuhteita ja pystyvät esittämään keinoja puuttua niihin. He **toimivat** haluamiensa muutosten saavuttamiseksi. Nuoret **löytävät keinoja haasteiden ratkaisemiseksi** paikallistasolla, toimivat ja vaikuttavat yhdessä yhteisöjensä muutoksentehtäjinä. He tuntevat oikeutensa ja **puolustavat aktiivisesti** omia ja muiden nuorten oikeuksia, erityisesti haavoittuvaisessa asemassa olevien nuorten, kuten vammaisten tai muita syrjittyjä väestöryhmiä edustavien nuorten oikeuksia.

Aktiiviset nuoret toimivat esimerkkinä muille nuorille yhteisöissään. He **luovat lisää tilaa ja mahdollisuuksia toimia, tukea ja tehdä yhteistyötä** sellaisten nuorten kanssa, joita ohjelma ei suoraan tavoita. Aktiiviset nuoret **tekevät vaikuttamistyötä** ja **pyrkivät vuoropuheluun** vastuunkantajien ja muiden aikuisten kanssa yhteisöissään, alueellisesti ja valtakunnallisesti, tehdäkseen yhteistyötä nuorten oikeuksien, yhdenvertaisuuden ja kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

NUORTEN MUUTOSPOLKU

Nuorten muutos tapahtuu samanaikaisesti sekä yksilötasolla että kollektiivisella tasolla nuortenryhmissä. Nämä muutoksen tasot vahvistavat ja edistävät toinen toisiaan. Yksilöiden kasvu aktiivisina kansalaisina vahvistaa nuortenryhmiä, ja samanaikaisesti jäsentensä henkilökohtaisen kasvun myötä vahvistuvat nuortenryhmät tukevat yhä vaikuttavammin yksilöiden kasvua ja kehitystä aktiivisiksi kansalaisiksi, roolimalleiksi ja johtohahmoiksi yhteisöissään.

Nuorten yksilöllistä kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi tuetaan ohjelmassa koulutuksilla, jotka vahvistavat nuorten **tietoa ja ymmärrystä** ihmisoikeuskysymyksistä, yhdenvertaisuudesta kuten vammaisinklusiosta, sukupuolten tasa-arvosta ja haitallisista kulttuurisista normeista, sekä nuorten oikeuksiin liittyvästä lainsäädännöstä. Nuorten **kyvyt ja taidot** kehittyvät mm. johtajuudessa, ryhmädynamiikassa, aktiivisessa kansalaisuudessa, vaikuttamistyössä ja elämäntaidoissa. Lisääntyneet tiedot ja itsevarmuus auttavat tekemään **tietoon perustuvia elämänvalintoja**. Nuoret oppivat ja saavat käytännön keinoja ilmasto- ja ekologisen kestävyuden edistämiseen. Nuorten osaaminen, kriittisen ajattelun ja analyysin taidot kehittyvät myös *Outcome Mapping* ja *Outcome Harvesting* -menetelmäkoulutusten ja niihin perustuvien osallistavan seurannan ja arvioinnin prosessien myötä. Nämä tiedot ja taidot ovat keskeisiä, jotta nuorilla on tarvittavat valmiudet edistää systemaattisesti ja suunnitellusti omaa agendaansa, seurata sen toteutumista ja oppia siitä tulevaa toimintaa varten.

Ohjelma tukee **nuorten järjestäytymistä**, vahvistaen nuortenryhmien **kapasiteettia ja edellytyksiä** toimia ruohonjuuritasolla omalla alueellaan, kylässään, koulussaan ja muissa yhteisöissään. Hankemaissa nuortenryhmät ovat avainasemassa, jotta **nuoret saavat äänensä kollektiivisesti kuuluviin** ja heidän tunnustettu roolinsa kansalaisyhteiskunnan toimijoina huomioidaan. Nuortenryhmät luovat jäsenilleen turvallisen tilan kokoontua, ja he saavat kokemuksen osallisuudesta sekä hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään. Tämä on erityisen tärkeää syrjityssä tai haavoittuvassa asemassa eläville nuorille heidän kohtaamastaan rakenteellisesta syrjinnästä syntyvän ulkopuolisuuden tunteen takia.

Nuortenryhmien toiminta tukee *action learning* -periaatteella nuorisolähtöisiä **oppimisprosesseja**. Uusien tietojen ja taitojen reflektion kautta suunnitellaan toimintaa, jonka myötä saatujen oppien perusteella kehitetään toimintamalleja edelleen oppien. Prosessien kautta nuoret oppivat havainnoimaan lähiympäristöään, tunnistamaan epäkohtia ja vaatimaan parannuksia vallitseviin olosuhteisiin, jotka vaikuttavat nuorten elämään ja tulevaisuuteen. Nuoret tulevat tietoisiksi rakenteellisista valtasuhteista ja aikuiskeskeisyydestä, eriarvoisuuden juurisyistä, koulutuksen ja kriittisen ajattelun merkityksestä, sosiaalisesta inklusiosta, toimeentulomahdollisuuksista ja ilmastokestävydestä.

Nuoret järjestävät **vertaistukea** ja **keskustelutilaisuuksia** eri sidosryhmien kanssa tunnistamiinsa keskeisiin teemoihin liittyen. Aiheet voivat liittyä esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoon, seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja –oikeuksiin, haitallisiin perinteisiin käytäntöihin kuten lapsiavioliitot ja silpominen, nuorisoystävällisten palvelujen saavutettavuuteen ja laatuun, terveelliseen elämään ja päihteettömyyteen, ilmastokysymyksiin, vammaisten oikeuksiin ja yhdenvertaisuuskysymyksiin ja muihin sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyteen liittyviin kysymyksiin. Nuoret saavat dialogien ja koulutusten kautta valmiuksia ja tietoa vaikuttamismahdollisuuksista sekä erilaisista tavoista osallistua yhteisöjen kehittämiseen. Vertaistuen ja ryhmähengen synnyttämän turvallisen tilan sekä merkityksellisen nuorisotoiminnan ja vaikuttamisen tuomien myönteisten kokemusten ansiosta nuoret **sitoutuvat nuortenryhmien toimintaan** ja tuovat oma-aloitteisesti esiin ideoita ryhmiensä ja yhteisöjensä kehittämiseksi. Yhteisöissä nuorten kontribuutiolla saavutetut muutokset ja niiden osallistava seuranta

auttavat nuoria havaitsemaan, että heidän toiminnallaan on vaikutusta, mikä **motivoi** heitä jatkamaan aktiivista toimintaa.

Nuorten järjestäytynyt toiminta yhteisöissään ilmentää nuorten vahvistunutta sitoutumista muutokseen ja nuortenryhmien vakiintuvaa asemaa vaikuttajina sekä **tunnustettuna osana kansalaisyhteiskuntaa**. Ohjelman tarjoamien koulutusten ja tuen pohjalta nuoret jakavat omasta aloitteestaan tietoa oppimistaan aiheista ja **vertaistukea** omissa yhteisöissään. Nuortenryhmät myös **järjestävät vertaiskoulutusta** ja perustavat vertaistukiryhmiä. Nuorten lisääntyneiden tietojen, taitojen ja itseluottamuksen ansiosta sekä nuortenryhmissä saadun vertaistuen avulla aktiiviset nuoret omaksuvat johtorooleja viiteryhmissään, ja **toimivat roolimalleina yhteisöissään**. Osana nuortenryhmien vuosisuunnitelmia aktiiviset nuoret **järjestävät yhteisöissään kampanjoita ja tapahtumia** muille nuorille ja laajemmalle yleisölle, usein vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukemina tärkeinä pitämistään aiheista. Näkyvyys ja kampanjointi **kasvattavat nuorten aktivismia**, kun aktiivisten nuorten esimerkin myötä uusia nuoria intoutuu liittymään nuortenryhmiin ja nuorten agendan esillä pitämiseen.

Vahvistuneiden nuortenryhmien yhteiskunnallista vaikuttavuutta tuetaan **luomalla yhteyksiä** heidän ja vastuunkantajien sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välille. Näiden yhteyksien ja syntyvän **dialogin** kautta nuortenryhmien **verkostot** muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa vahvistuvat. Verkostojen ja nuortenryhmien saaman näkyvyyden myötä syntyy **uutta yhteistyötä** paikallisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa ja aikuisten **tukea nuorten aloitteille**. Lisääntynyt dialogi ja nuortenryhmien näkyvyys vaikuttavina toimijoina yhteisöissään edesauttavat vastuunkantajien kasvavaa **sitoutumista nuorten agendan tukemiseksi**. Nuortenryhmät **tekevät yhteistyötä vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa ja vetoavat, että vastuunkantajat toimivat oman roolinsa puitteissa nuorten oikeuksien toteutumiseksi**.

Nuorten ja nuortenryhmien aktiivisuus ja näkyvyys yhteisöissään sekä lisääntynyt dialogi ja yhteistyö vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa luo perustan heidän **asemansa vakiintumiselle paikallisessa päätöksenteossa** ja yhteisöjen kehittämisessä. Transformatiivisen muutoksen tasolla nuorilla ja nuortenryhmillä on **vakiintuneita asemia** paikallisessa järjestelmässä ja he **osallistuvat yhteisöjensä päätöksentekoon**, kuten kylä- tai aluetason kehityskomiteoihin ja yhteisöjärjestöihin. Nuoret **tekevät aloitteita** näillä foorumeilla ja vastuunkantajat tukevat niitä. Vakiintuneet nuorten kuulemisen käytännöt ja osallisuutta vahvistavat linjaukset ja rakenteet tuovat virallista struktuuria nuorten toimijuudelle osana ohjelma-alueiden kehitysprosesseja ja johtorakenteita.

Vastuunkantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukemina nuortenryhmät kehittävät ja löytävät ratkaisuja **organisaatioidensa kestävyden takaamiseksi**, jotta ne pystyvät säilymään ja uusiutumaan vaikuttavina ja elinvoimaisina yhteiskunnallisina toimijoina ohjelman kehitysvaikutuksen tavoittamiseksi ja sen ylläpitämiseksi vielä ohjelmattuen päätyttyä.

Pitkällä aikavälillä nuoret ovat saaneet tietoa, taitoja ja motivaatiota toimiakseen aktiivisina kansalaisina. Ne ovat johtaneet mahdollisuuksiin edistää oikeuksiaan ja nuorten hyvinvointia, yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa fasilitoitujen suhteiden kautta. Merkittävästä työstään yhteisöjensä kehittämiseksi nuoret saavat tunnustusta ja he saavat rooleja päätöksenteossa eri yhteisöjärjestöissä, joissa pääsevät vaikuttamaan ja mahdollisesti, niin halutessaan, etenemään uusiin haasteisiin laajentaen vaikutuspiiriään. Aikuisina osasta nuoria tulee vaikutusvaltaisia muutoksentekijöitä omissa toimintaympäristöissään ja yhteiskunnassa laajemmin. Yhteiskunnat voivat kukoistaa, kun jokaisen nuoren oikeudet toteutuvat ja heidän potentiaalinsa pystytään hyödyntämään myönteisesti vaikuttavana osana yhteisöjensä kestävästä kehitystä. Omitut arvot ja periaatteet, kuten vastuullisuus,

oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, inklusio ja empatia, sekä tietoisuus ja ymmärrys kaikkien ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sosiaalisesti kestävästä kehitystä kannattelevana ja ylläpitävänä voimana, siirtyvät heidän lapsilleen. Kun tulevilla sukupolvilla on vakaammat lähtökohdat ja olosuhteet kasvaa ja kehittyä vastuullisiksi kansalaisiksi, voidaan katkaista ylisukupolvisia ihmisoikeusrikkomusten ja syrjinnän ketjuja sekä vähentää eriarvoisuutta.

NUORTEN MUUTOSPOLUN KANNALTA KESKEISET OLETTAMUKSET

Jotta ohjelman strategiat voivat johtaa odotettuihin tuotoksiin ja edelleen kontribuoida nuoria koskevien muutostavoitteiden toteutumiseen, seuraavien oletusten tulee toteutua ohjelmakauden aikana:

- Kansalaisyhteiskunnan tila on riittävän vapaa mahdollistaen nuortenryhmien aktiivisen toiminnan ohjelma-alueilla.

Ohjelma-alueiden kansalaisyhteiskunnan tilaan liittyy huolia, mutta toistaiseksi ohjelmatoteutuksessa ei ole ollut viitteitä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseen liittyvän toiminnan rajoittamisesta. Ohjelma olettaa tilanteen jatkuvan vähintään ennallaan. Vahvistamalla kansalaisyhteiskunnan toimijoita ja niiden yhteistyötä se myös edistää vapaan kansalaisyhteiskunnan toteutumista.

- Ohjelma-alueilla kulttuurinen ja poliittinen ilmapiiri mahdollistaa nuorten järjestäytymisen ja toiminnan. Aikuiset ovat avoimia vuoropuhelulle nuorten sukupolvien kanssa, mikä tukee aikuiskeskeisen kulttuurin vähittäistä muuttumista.

Kaikkia ohjelmamaita määrittävä aikuiskeskeinen kulttuuri tiedostetaan, mutta Taksvärkin ja sen kumppaneiden aiempi kokemus on osoittanut, ettei se ole ylitsepääsemätön este nuorten aktiiviselle kansalaisuudelle vaan nuorten organisoituminen on mahdollista, ryhmät voivat toimia ja toiminta herättää myös positiivista huomiota yhteisöissään. Merkittävää vastustusta ei ole kohdattu, ja oletuksena on, ettei näin tapahdu jatkossakaan.

- Paikallistason viranomaiset ovat halukkaita tukemaan nuorten osallistumista ja yhteisöissä on aikuisia, jotka rohkaisevat nuoria kyseenalaistamaan ja vastustamaan yhteisöjensä haitallisia normeja.

Viranomaisilla on ohjelmakonteksteissa lakisääteinen velvollisuus kuulla nuoria heitä koskevassa päätöksenteossa ja tarkoituksenmukaisella tavalla edistää heidän oikeuttaan osallistua. Ohjelman keskeinen oletamus on, että jokaisessa kontekstissa löytyy riittävästi nuorten osallisuuteen positiivisesti suhtautuvia päättäjiä, viranomaisia ja muita aikuisia, joiden positiiviset kohtaamiset ja tuki kannustavat nuoria jatkamaan aktiivista toimintaansa.

- Nuorilla (myös haavoittuvassa asemassa olevilla) on motivaatiota ja aikaa osallistua koulutuksiin ja toimintoihin sekä sitoutua nuortenryhmiin. Myös heidän vanhempansa tai huoltajansa sallivat ja tukevat nuorten osallistumista.

Nämä olettamukset ovat edellytys nuorten osallisuuden kasvattamiseen sekä nuortenryhmien aktiivisen toimintaan yhteisöissään, mutta niiden toteutumista myös edistetään ohjelmatyöllä kestävien muutosten aikaansaamiseksi. Nykytilanne ohjelmamaissa sekä aiempi kokemus ohjelmatyöstä osoittavat nämä olettamukset mahdollisiksi.

4.3.2 Vastuunkantajat takaavat nuorten oikeuksia

Outcome 2: *Duty-Bearers in programme areas strengthen policies and practices to ensure youth rights, sustainable development, equity and meaningful youth participation in their respective areas of responsibility.*

VASTUUNKANTAJAT

Ohjelman kannalta keskeiset vastuunkantajat ovat päättäjiä, viranomaisia, virkamiehiä ja julkisten palvelujen toteuttajia. Heillä on valtaa ja vastuuta turvata lasten ja nuorten hyvinvointia, tervettä kehitystä ja osallistumismahdollisuuksia. Tällaisia vastuunkantajia ovat erityisesti opettajat ja koulujen henkilökunta, nuorisotyöntekijät, terveydenhuollon ammattilaiset, poliisi ja sosiaalityöntekijät sekä näiden sektorien viranomaiset. Poliittiset päättäjät, paikallisviranomaiset, yhteisöjärjestöjen edustajat ja alaikäisten lasten ja nuorten huoltajat ovat niin ikään vastuunkantajia, joiden vastuulla on nuorten oikeuksien toteutuminen alueillaan, kunnissaan ja perheissään. Kotimaantoiminnan keskeiset vastuunkantajat ovat Maailmankansalaisen koulujen vastuupettajat sekä muut kasvattajat, joiden tietoja ja taitoja nuorten oikeuksiin liittyvistä globaaleista kysymyksistä ohjelmalla vahvistetaan.

Ohjelman tavoitteleva ideaali on, että nuorten oikeuksista vastaavat vastuunkantajat ymmärtävät nuorempia sukupolvia koskevat globaalit ja paikalliset haasteet. He haluavat kuulla nuorten näkökulmia näihin haasteisiin ja käyttävät tätä tietoa toiminnassaan ja oman vastuualueensa päätöksenteossa. He toimivat aktiivisesti syrjinnän ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi, tekevät yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, mukaan lukien nuortenryhmien, ja muiden paikallisten tahojen kanssa, ja vahvistavat nuorten osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta. Laajentamalla verkostojaan, kuulemalla eri taustoja edustavia nuoria ja luomalla tilaa nuorten aloitteille vastuunkantajat laajentavat nuorten mahdollisuuksia ja kapasiteettia olla mukana tekemässä positiivista muutosta yhteisössään.

VASTUUNKANTAJIEN MUUTOSPOLKU

Ohjelmamaissa lainsäädäntö ja viralliset valtiolliset ohjelmat teoriassa tukevat nuorten osallisuutta ja pääosin takaavat terveeseen ja turvalliseen kasvuun ja kehitykseen tarvittavat yhdenvertaiset palvelut kaikille. Viralliset asetukset myös edellyttävät kansalaisten erityisryhmien kuulemista heitä itseään koskevista asioista. Käytännössä lait ja ohjelmat harvoin toteutuvat nuorille mielekkäällä tavalla. Etenkin maaseudulla vastuunkantajien tiedot ja ymmärrys työtään ohjaavista virallisista säädöksistä ja prosesseista ovat usein puutteellisia.

Vastuunkantajien tietojen, taitojen ja motivaation vahvistuminen luo tärkeän perustan nuorten oikeuksien ja näkökulmien vahvistamiselle virallisessa päätöksenteossa sekä palvelujen kuten koulutuksen ja terveyspalveluiden laadun ja saavutettavuuden kehittämisessä. Esimerkiksi nuorten osallistamista, nuorisolähtöisiä menetelmiä ja yhdenvertaisuusteemoja käsittelevien koulutusten ja dialogin myötä ohjelmatoimintaan osallistuneiden vastuunkantajien ymmärrys nuoriin ja heidän hyvinvointiinsa liittyvistä globaaleista ja paikallisista haasteista sekä nuorten osallisuuden merkityksestä vahvistuu. Ohjelmamaissa syrjäseuduilla on olennaista vahvistaa paikallistason vastuunkantajien kuten yhteisöjohtajien, kehityskomiteoiden ja koulujen johtokuntien jäsenten tietoja lasten ja nuorten oikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä valtakunnallisista säädöksistä, ohjelmista, käytännöistä ja määrärahoista.

Ohjelman tuella vahvistuneiden nuortenryhmien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tekemän vaikuttamistyön ja dialogitilaisuuksien kautta vastuunkantajien ymmärrys muun muassa nuorten kohtaamista haasteista, esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, tai hyvistä nuorten osallistamisen käytännöistä vahvistuu. Nuoret itse määrittelevät järjestämiensä dialogitilaisuuksien sisällöt ja prioriteetit, joten osallistumalla näihin tilaisuuksiin vastuunkantajat saavat ruohonjuuritason tietoa niistä konkreettisista kysymyksistä ja haasteista, joita nuoret kohtaavat lähiympäristössään, kuten poliisiväkivalta, sukupuolistunut väkivalta, puutteet yhdenvertaisissa ja saavutettavissa nuorisoystävällisissä palveluissa, päihteidenkäyttö tai muut yhteisöissä tunnistetut vaaratekijät.

Dialogi ja nuorten agendan aito kuunteleminen lisää vastuunkantajien halua oppia ja ymmärtää paremmin nuorten näkökulmia. Nuorten esillä pitämien teemojen saaman näkyvyyden ja nuorisolähtöisen toiminnan myötä vahvistuneiden suhteiden ja verkostojen ansiosta vastuunkantajien **kiinnostus nuorten toimintaa kohtaan lisääntyy**, jolloin nuorten on yhä helpompaa saada heitä paikalle järjestämiinsä tilaisuuksiin tai kuulemaan muutoin nuoriin liittyvistä asioista. Motivoituneet vastuunkantajat **jakavat ajatuksia kollegojensa kanssa ja tukevat nuorten osallisuutta** ja aktiivista kansalaisuutta eri tavoin, esimerkiksi kuuntelemalla ja huomioimalla nuorten näkemyksiä. He **tunnistavat nuoriin vaikuttavia epäkohtia** omalla vastuualueellaan, ja käyttävät valtaansa niiden ratkaisemiseksi **vastuullisessa päätöksenteossa**, turvatakseen nuorempien sukupolvien oikeuksia ja kestävä tulevaisuutta.

Vahvistunut ymmärrys ja kiinnostus nuorten oikeuksia ja näkökulmia kohtaan mahdollistaa vastuunkantajien **aktiivisen toiminnan** nuorille tärkeiden asioiden edistäjinä. Vastuunkantajat pitävät nuorten agendaa esillä omilla foorumeillaan. He järjestävät tilaisuuksia nuorten kuulemiseen ja käyttävät valtaansa nuorten keskeisinä pitämien tavoitteiden eteenpäin viemiseen ja puuttuakseen nuorten esiin nostamiin epäkohtiin. He lisäävät yhteistyötä ja koordinoitua muiden toimijoiden kanssa, esimerkiksi luomalla konkreettisia rakenteita tai verkostoja nuorten osallisuuden ja oikeuksien edistämiseen. Viranomaisten, paikallisjohtajien ja valtionhallinnon edustajien tapauksessa tämä tarkoittaa paitsi erilaisia **nuorten kuulemisen käytäntöjä**, myös nuorten **aloitteiden ja nuortenryhmien järjestämän nuorisotoiminnan tukemista** silloin kun se on mahdollista. Viime kädessä nuorten systemaattinen kuuleminen edellyttää, että vastuunkantajat **luovat tilaa nuorisoadustajille** paikallishallinnon ja yhteisöjen kehittämiseen liittyviin **toimielimiin ja prosesseihin**.

Suomessa globaalikasvatustoimintaan osallistumisen myötä kasvattajat toteuttavat laadukasta ja ajankohtaista opetussuunnitelmien mukaista globaalikasvatusta ja tukevat nuorten merkityksellistä osallisuutta työssään. Nuorten aito kuunteleminen ja yhteistyö nuorten kanssa lisäävät myös kotimaassa kasvattajien halua oppia ja ymmärtää paremmin nuorten näkökulmia, jonka myötä kasvattajat jakavat ajatuksiaan ja tukevat nuorten osallisuutta omissa vaikutuspiireissään. Maailmankansalaisen koulujen vastuuopettajat yhdessä koululaisten kanssa edistävät kestävä tulevaisuutta tukevaa koulun toimintakulttuuria ja innostavat muita toimijoita muutokseen nuorten kuulemiseksi ja nuorten osallisuuden edistämiseksi.

Alaikäisten lasten ja nuorten vanhempien tai huoltajien vahvistunut tietoisuus nuorten oikeuksista lisää näistä asioista käytävää vertaiskeskustelua yhteisöissä. Dialogitilaisuudet vahvistavat perheiden sisäisiä, sukupolvien välisiä suhteita ja keskusteluyhteyttä. Kokemus aiemmilta ohjelmakausilta on osoittanut, että vahvistuneen vertaisdialogin ja perheiden sisäisen keskusteluyhteyden parantumisen ja toisaalta nuorten aktiivisen toiminnan myötä vahvistuneiden argumentointitaitojen myötä vanhemmat ymmärtävät, kuulevat, **tukevat ja kannustavat** lapsiaan tulevaisuuden kannalta positiivisiin elämänvalintoihin. Nuortenryhmissä aktiivisten nuorten parantunut koulumenestys ja positiivinen

asenne kodin piirissä vähentää vanhempien ennakkoluuloja nuorisotoimintaa kohtaan ja saa heidät tukemaan nuorten aktiivista kansalaisuutta.

Transformatiivisella tasolla vastuunkantajien vahvistunut toiminta nuorten oikeuksien ja osallistumisen vahvistamiseksi tukee näiden näkökulmien ja käytäntöjen **järjestelmällistä juurruttamista paikalliseen päätöksentekoon ja rakenteisiin**. Vastuunkantajat **turvaavat nuorten oikeuksia ja järjestävät nuorisoystävällisiä, inklusiivisia palveluja**, ymmärtävät nuoria koskettavat paikalliset ja globaalit haasteet ja systemaattisesti **huomioivat** nämä toiminnassaan ja työssään lasten ja nuorten parissa. Esimerkiksi opettajat soveltavat nuorten aktiivista kansalaisuutta tukevia oppimateriaaleja ja menetelmiä tai kehittävät oppilaitostensa nuorten osallisuutta vahvistavia rakenteita. Terveysalan ammattilaiset huomioivat erityisryhmien kuten kadulla elävien tai vammaisten nuorten tarpeet palvelujen saavutettavuudessa. Koulujen sidosryhmät kehittävät kouluympäristöjen esteettömyyttä ja inklusiivista opetusta. Ihannetilanteessa vastuunkantajat kohtelevat organisoituneita nuoria, kuten ohjelman tukemia nuortenryhmiä, täysivaltaisina kansalaisyhteiskunnan toimijoina ja relevanttina sidosryhmänä yhteisöissään. He tekevät nuortenryhmien kanssa yhteistyötä, hyödyntävät heidän kokemusasiantuntijuuttaan nuorisokysymyksissä, ja kuulevat nuortenryhmien edustajia systemaattisesti formaalien nuorten kuulemisen ja vaikuttamisen kanavien kautta.

Nuorten kanssa käydyn dialogin pohjalta vastuunkantajien omaksumat yhdenvertaisuuteen ja nuorten haasteisiin liittyvät tiedot ja ajatukset näkyvät siten, että vastuunkantajat huomioivat nuorten haasteet omassa toiminnassaan päätöksentekijöinä ja nuorille keskeisten palvelujen järjestäjinä. Luodessaan tilaa systemaattiselle nuorten osallistamiselle virallisilla foorumeilla vastuunkantajat **institutionalisoivat** nuorten kuulemisen käytäntöjä ja tukevat nuorten esiin nostamia aloitteita. Nuorten ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden järjestämien dialogien ja vaikuttamistyön tuloksena vastuunkantajat toteuttavat ja kehittävät **nuoret huomioivaa politiikkaa, ohjelmia ja palveluja** esimerkiksi allokoiden määrärahoja inklusiiviseen opetukseen, tekevät tarvittavia toimia madaltamaan nuorten kynnystä käyttää seksuaaliterveyspalveluita, tai vahvistavat lastensuojelun rakenteita yhteisöissä. Virallisten tahojen yhteistyö nuortenryhmien kanssa ja ryhmille annetut tehtävät yhteisöissä tukevat niiden itsenäistä toimintaa, ja siten vahvistavat **nuortenryhmien asemaa ja kestävyttä** eri tasoilla.

VASTUUNKANTAJIEN MUUTOSPOLUN KANNALTA KESKEISET OLETTAMUKSET

Jotta ohjelman strategiat voivat johtaa odotettuihin tuotoksiin ja edelleen kontribuoida toimijakohtaisten muutostavoitteiden toteutumiseen, seuraavien oletusten tulee toteutua ohjelmakauden aikana:

- Kansallisen tason lainsäädäntö ja politiikkaohjelmat edellyttävät vastuunkantajia kuulemaan nuoria heitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa.

Kansallisella tasolla ohjelmamaiden lainsäädäntö ja politiikkaohjelmat tällä hetkellä huomioivat melko hyvin kansalaisten osallistamisen erityisryhmiä koskevassa päätöksenteossa. Ohjelma olettaa näiden raamien pysyvän vähintäänkin ennallaan ja nuorten kuulemiseen liittyvässä paikallistason vaikuttamistyössään vetoaa valtakunnallisiin lakeihin ja ohjelmiin.

- Kansalaisyhteiskunnan tila on riittävän vapaa mahdollistaen nuortenryhmien ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden aktiivisen toiminnan ohjelma-alueilla.

Ohjelma-alueiden kansalaisyhteiskunnan tilaan liittyy huolia, mutta toistaiseksi ohjelmatoteutuksessa ei ole ollut viitteitä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseen liittyvän nuortenryhmien ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan rajoittamisesta. Ohjelma olettaa tilanteen jatkuvan vähintään

ennallaan ja toisaalta myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja koordinoinnin vahvistamisen kautta edistää vapaan kansalaisyhteiskunnan toteutumista.

- Ohjelman toiminta-alueilla yleinen ilmapiiri mahdollistaa vastuunkantajien toiminnan lapsen ja nuorten oikeuksien puolesta.

Ohjelma lähtee oletuksesta, että valtakunnallinen lainsäädäntö ja enemmistön yleinen mielipide pitää lapsen ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksia tärkeänä. Toistaiseksi ei ole ollut viitteitä näiden tavoitteiden aktiivisesta vastustamisesta ohjelman toiminta-alueilla.

- Keskeisillä vastuunkantajilla on mahdollisuus ja motivaatiota osallistua ohjelman toimintoihin. Ohjelma-alueiden vastuunkantajien joukossa on edelläkävijöitä, jotka aktiivisesti tukevat ja edistävät nuorten osallistamista ja heidän kanssaan käytävää vuoropuhelua.

Ohjelmassa nojataan kansalliseen lainsäädäntöön ja virallisiin nuorten oikeuksia ja osallisuutta takaaviin ohjelmiin. Käytännön tasolla niiden toimeenpano kuitenkin edellyttää motivoituneita ja nuorten asioihin paneutuvia vastuunkantajia. Ohjelman tavoittelemien muutosten liikkeelle saaminen edellyttää, että ohjelman toiminta-alueilla on jatkossakin sellaisia vastuunkantajia, jotka ovat tavoitettavissa ohjelmatoiminnan kautta ja avoimia dialogiin nuorten kanssa ja siten ovat roolinsa puitteissa motivoituneet oppimaan, kehittymään ja toimimaan nuorten oikeuksien ja osallisuuden toteutumisen edistämiseksi.

4.3.3 Kansalaisyhteiskunnan toimijat puolustavat nuorten oikeuksia

Outcome 3: *Local Civil Society Actors in programme areas actively support youth groups' independence and youth participation as part of vibrant and diverse civil society and join forces to promote youth rights and sustainable futures.*

KANSALAISYHTEISKUNNAN TOIMIJAT

Taksvärkin kumppanijärjestöjen ja ohjelmalla tuettavien nuortenryhmien keskeisiä strategisia kumppaneita ovat muut ohjelman toiminta-alueilla toimivat paikalliset ja kansainväliset järjestöt, mukaan lukien vammaisjärjestöt. Järjestöt osaltaan valvovat lasten ja nuorten ihmisoikeuksien toteutumista, tarjoavat julkisten ohjelmien puutteita täydentäviä palveluita kohderyhmilleen ja siten tukevat Taksvärkin kumppanijärjestöjen työtä nuorten oikeuksien toteutumiseksi. Suomessa ohjelman kannalta keskeiset kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat nuorisotyön, kehitysyhteistyön ja globaalikasvatuksen parissa toimivia kansalaisjärjestöjä, joiden kanssa tehdään yhteistyötä nuorten oikeuksien, vapaiden kansalaisyhteiskuntien ja laadukkaan globaalikasvatuksen edistämiseksi.

Maaseutuyhteisöissä nuortenryhmien liittolaisia ovat erityisesti yhteisöpohjaiset järjestöt ja yhteisöjen epäviralliset rakenteet kuten äitiryhmät, vammaisryhmät ja esimerkiksi yhteisösääntöjen toteutumista, turvallisuutta ja lastensuojelua valvovat yhteisökomiteat. Näihin rakenteisiin mukaan pääseminen on nuortenryhmien edustajille keskeinen väylä saada äänensä kuuluviin ja vaikuttaa yhteisöjensä kehitykseen.

Ohjelman kannalta keskeisiä kansalaisyhteiskunnan toimijoita ovat myös yhteisöjen perinteiset auktoriteetit, uskonnolliset yhteisöt ja niiden johtajat, sekä paikalliset liike-elämän yhteisöt, jotka mahdollistavat nuortenryhmien toimintaa yhteisöissä, lisäten tuellaan ja hyväksynnällään ryhmien näkyvyyttä ja toimintaedellytyksiä.

Taksvärkki ja sen hankekumppanit ohjelmamaissa ovat ohjelman kannalta keskeisimmät kansalaisyhteiskunnan toimijat. Ohjelmalla tuetaan järjestöjen henkilöstön teknistä osaamista ja keskinäistä oppimista, hyvien käytäntöjen jakamista, verkostoitumista ja organisaatiokehitystä. Vahvistuneen kapasiteetin myötä järjestöt kehittävät toimintamallejaan voidakseen toimia yhä laadukkaammin osana paikallista moniäänistä kansalaisyhteiskuntaa, ja tukea kaikista haavoittuvaisimmassa asemassa elävien nuorten oikeuksien ja osallisuuden toteutumista.

Ohjelman tavoitteleva ideaali on, että kansalaisyhteiskunnan toimijat, osana laajenevia verkostojaan ja yhteistyömallejaan, huomioivat nuortenryhmät tasavertaisina yhteistyökumppaneina ja moniäänisen, elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan jäseninä. Ne edistävät nuorten osallisuuden käytäntöjä paikallistasolla, järjestävät nuorten hyvinvointia ja tulevaisuudennäkymiä parantavia laadukkaita ja inklusiivisia palveluita, ja koordinoivat paitsi keskenään myös virallisten vastuunkantajien kanssa nuorille tärkeiden palveluverkkojen kattavuuden parantamiseksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijat tukevat nuortenryhmien kestävyttä, kutsuvat nuoria mukaan toimintaansa sekä tekevät nuortenryhmien kanssa yhteistä tiedotus- ja vaikuttamistyötä nuorten oikeuksien ja nuorten agendan puolesta.

KANSALAI SYHTEISKUNNAN TOIMIJOIDEN MUUTOSPOLKU

Kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on keskeinen rooli osana paikallisia verkostoja, joissa nuortenryhmien on tärkeää olla mukana. Ohjelman tuki kansalaisyhteiskunnan toimijoiden muutoksiin keskittyi kumppanijärjestöjen ja nuortenryhmien kapasiteetin vahvistamiseen ja verkostojen laajentamiseen. Taksvärkin hankekumppanit toimivat osana keskeisiä kansalaisyhteiskunnan verkostoja ja työryhmiä, joiden kautta he **jakavat osaamistaan ja hyviä käytäntöjään** laajemmin muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kesken. Nuortenryhmien edustajien osallisuutta paikallisissa kansalaisyhteiskunnan verkostoissa ja työryhmissä vahvistetaan nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi, mutta myös nuortenryhmien kestävyden ja paikallisen tuen vahvistamiseksi.

Nuorten kanssa erilaisissa tilaisuuksissa ja verkostoissa syntyneen dialogin sekä nuortenryhmien yhteisöissä saaman näkyvyyden myötä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden **sitoutuminen nuoriin ja heidän tärkeinä pitämiin kysymyksiin** vahvistuu. Nuortenryhmien toiminnassa kasvaneiden, yhteisöissä näkyvien roolimallien esimerkin, argumentaatiotaitojen ja nuortenryhmien ideoiden myötä kansalaisyhteiskunnan toimijat kiinnostuvat nuorten agendasta ja löytävät mielekkäitä yhteistyömuotoja nuortenryhmien kanssa. Yhteistyötä syntyy sekä nuorten aloitteesta että kansalaisyhteiskunnan toimijoiden omasta aloitteesta. Nuortenryhmien innovatiivinen toiminta tuo lisäarvoa kansalaisjärjestöjen työlle. Nuortenryhmien kanssa toteutettava tiedotus- ja kampanjointityö tavoittaa uusia kohderyhmiä yhteisöissä.

Vuoropuhelu aktiivisten nuorten kanssa vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toimijoiden sitoutumista nuorisokeskeiseen ajatteluun ja käytäntöihin. Tämän myötä **nuortenryhmät nähdään yhä vahvemmin osana kansalaisyhteiskuntaa** ja niiden aktiivit relevantteina nuorisokysymysten kokemusasiantuntijoina. Dialogin myötä vahvistetaan myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden **yhteistyötä nuortenryhmien kanssa**, erityisesti nuorten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden puolesta kampanjoinnissa, yhteisessä tiedotustoiminnassa ja vaikuttamistyössä. Kansalaisyhteiskunnan toimijat tukevat nuorten aloitteita, kannustavat nuortenryhmiä ja tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia toiminnan laajuuden ja näkyvyyden tehostamiseen. Ne myös **tekevät keskenään yhteistyötä nuorten oikeuksien ja nuorisokeskeisen sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi** eri tavoin luomiensa verkostojen sekä vakiintuneiden yhteyksien

kautta ja **vahvistavat siten nuortenryhmien osallisuutta** osana elinvoimaista ja monimuotoista kansalaisyhteiskuntaa.

Nuorten näkemyksiä kuuntelemalla kansalaisyhteiskunnan toimijat tehostavat toimintaansa lapsen oikeuksien toteutumisen seurannan ja tapausten tukemisen saralla, kun he saavat tietoa nuorten havaitsemista ja kokemista haasteista yhteisöissään. Nuorten näkökulmista oppien kansalaisjärjestöt **kehittävät tarjoamiensa palveluiden laatua ja saavutettavuutta** erityisesti haavoittuvassa asemassa eläville nuorille. Osana yhteisöjen epävirallisia lastensuojelu- ja turvallisuusrakenteita nuoret pitävät esillä omaa ja vertaisryhmiensä kokemusta komiteoiden toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä. Kansalaisyhteiskunnan toimijat **koordinoivat** lapsen oikeuksien toteutumista ja rikosten uhrien tukemista sekä muita palveluja niitä tarvitseville nuorille. Samalla tehostetaan ohjausta julkisten palvelujen ja instituutioiden piiriin.

Transformatiivisen muutoksen edellytyksenä on **moniäänisen kansalaisyhteiskunnan roolin ja toimintaedellytyksien vahvistuminen**. Nuortenryhmien kestävyys vahvistuminen muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukemana on tärkeää nuorten äänen ja nuorisotoiminnan pysyvän tilan kannalta yhteisöissä. Nuortenryhmien ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhdessä ja erikseen tekemä tiedotus- ja vaikuttamistyö lisää sekä yhteisöjen että vastuunkantajien herkkyyttä havaita, ehkäistä ja puuttua lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista uhkaaviin epäkohtiin. Pitkällä tähtäimellä yleiset asenteet haitallisia käytäntöjä, syrjintää ja rankaisemattomuutta kohtaan muuttuvat, ja nuorten oikeuksien toteutumisen edellytykset yhteisöissä paranevat.

KANSALAISSYHTEISKUNNAN TOIMIJOIDEN MUUTOSPOLUN KANNALTA KESKEISET OLETTAMUKSET

Jotta ohjelman strategiat voivat johtaa odotettuihin tuotoksiin ja edelleen kontribuoida kansalaisyhteiskunnan toimijoihin liittyvien muutostavoitteiden toteutumiseen, seuraavien oletusten tulee toteutua ohjelmakauden aikana:

- Kansalaisyhteiskunnan tila on riittävän vapaa mahdollistaen nuortenryhmien ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden aktiivisen toiminnan ohjelma-alueilla.

Ohjelma-alueiden kansalaisyhteiskunnan tilaan liittyy huolia, mutta toistaiseksi ohjelmatoteutuksessa ei ole ollut viitteitä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseen liittyvän toiminnan rajoittamisesta. Ohjelma olettaa tilanteen jatkuvan vähintään ennallaan ja toisaalta myös kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja koordinoinnin vahvistamisen kautta edistää vapaan kansalaisyhteiskunnan toimintatilaa.

- Ohjelma-alueilla on toimijoita (erityisesti kansallisia ja kansainvälisiä järjestöjä) jotka tuottavat julkisen sektorin kattavuuden puutteita täydentäviä, nuorten hyvinvoinnin ja terveen kehityksen kannalta keskeisiä palveluita.

Taksvärkin ohjelma keskittyy kansalaisyhteiskunnan toimijoiden nuorten oikeuksiin liittyvän kapasiteetin vahvistamiseen ja niiden toteuttaman tiedotus- ja vaikuttamistyön tukemiseen. Ohjelma tuottaa erittäin rajallisesti palveluita, joita haavoittuvassa asemassa olevien nuorten osallisuuden vahvistaminen monissa tilanteissa edellyttää. Sen sijaan ohjelma nojaa paikallisiin palveluntarjontaverkostoihin, joissa kolmannen sektorin tuottamat palvelut muodostavat merkittävän osan erityisesti syrjäseuduilla. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi kuntoutuspalvelut, rikosuhrien tukipalvelut, terveyspalvelut, formaali ja non-formaali koulutus sekä erilaiset yrittäjyys- ja työllisyysohjelmat. Ohjelma nojaa julkisten palvelujen ohella isompien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tuottamiin palveluihin, ohjaten ohjelmatoiminnan myötä esiin tulevia tapauksia tarvittavien palveluiden piiriin. Olettamuksena on, että muut

kansalaisyhteiskunnan toimijat jatkavat ja kehittävät laadukkaiden palveluiden tarjoamista ohjelma-alueilla.

- Paikallisilla kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on riittävät kapasiteetti ja resurssit tukea nuortenryhmiä, sekä halua osallistua nuorisotoimintaan yhdessä nuorten kanssa.

Ohjelmalogiikka nojaa nuorten kansalaisyhteiskunnan toimijoilta saamaan tukeen paikallistasolla. Nuortenryhmien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden paikallista yhteistyötä vahvistetaan ohjelmassa, mutta sen toteutuminen edellyttää, että paikallisilla kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on omasta takaa riittävät resurssit toimia, ja toisaalta yhteneväiset intressit ohjelman ja nuortenryhmien kanssa. Yhteistyötä tehdään lasten ja nuorten oikeuksia sekä ihmisoikeuksia laajemmin edistävien kansalaistoimijoiden kanssa, ja aiemman ohjelmakokemuksen perusteella niiden intressejä ja toimintakapasiteettia koskevat olettamukset ovat vahvoja.

- Paikallisten vakiintuneiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tavoitteet ovat yhtenevät nuorten intressien kanssa.

Ohjelma lähtee vahvasta oletuksesta, että nuortenryhmien kannalta keskeiset paikalliset kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat sellaisia organisaatioita, joiden omissa prioriteeteissa lasten ja nuorten oikeudet ovat jo valmiiksi keskeisiä.

- Taksvärkillä ja sen kumppanijärjestöillä on riittävän laaja rahoituspohja täydentämään UM:n ohjelmataukea.

Järjestöjen kestävä toiminnan edellytys on laaja rahoituspohja. Taksvärkin tukeman organisaatiokehityksen tukena on oltava muitakin rahoituksia, jotta järjestöjen toimintaedellytykset ovat kestäväällä pohjalla. Edellisellä ohjelmakaudella Taksvärkin tuen prosentuaalinen osuus kumppaneiden rahoituspohjassa vaihteli noin 7–27 % välillä. Ohjelma lähtee oletuksesta, että suhde säilyy suunnilleen vastaavana, mutta riskienhallintasuunnitelma huomioi mahdolliset muutokset kansainvälisten ja kansallisten rahoittajien prioriteeteissa ja rahoitusmahdollisuuksissa. Kumppaneita tuetaan rahoituspohjan laajentamiseen mm. kartoittamalla alueellisia rahoitusmahdollisuuksia ja antamalla suosituksia heidän rahoitushakemuksiinsa muille rahoittajille.

5. Ohjelman toteutus

Edellisessä luvussa kuvattuja muutospolkuja tuetaan ohjelman keskeisillä strategioilla, joita ovat nuorille, vastuunkantajille ja ohjelmaa toteuttavien organisaatioiden henkilöstölle tarjotut temaattiset ja menetelmäosaamista vahvistavat koulutukset; henkilökohtainen tuki nuorten elämäntilanteissa; organisaatiokapasiteetin vahvistaminen ohjelmaa toteuttaville kansalaisjärjestöille ja nuortenryhmille; nuorten järjestämän omaehtoisen nuorisotoiminnan tukeminen; verkostojen ja yhteistyösuhteiden fasilitointi ja vahvistaminen; sekä vaikuttamistyö päättäjien ja viranomaisten suuntaan. Ohjelman toteutusta ohjelmakaudella 2026–2029 kuvataan alaluvuissa 5.1.–5.4.

Ohjelman toimintojen ja nuortenryhmien järjestämän nuorisotoiminnan ja kampanjoiden odotetaan tavoittavan vuosittain yhteensä noin 40 000–50 000 lasta, nuorta ja aikuista hankeyhteisöissä ja Suomessa. Kehitysyhteistyöhankkeissa aktiivisesti toimivista nuorista vähintään puolet on tyttöjä ja nuoria naisia, ja tavoitteena on, että ohjelmakauden loppuun mennessä 10 % ohjelmassa toimivista nuortenryhmien aktiiveista on vammaisia nuoria. Taulukko 2 erittelee ohjelmassa toimivat nuoret ja

aikuiset, sekä ohjelman tuloksista epäsuorasti hyötyvät lapset ja nuoret kehitysyhteistyöhankkeiden toteutusalueilla. Osallistujamäärät vaihtelevat vuosittain.

Taulukko 2: Ohjelman toimijat, osallistujat ja epäsuorat hyödynsaajat.

Nuoret	Tavoiteltu määrä vuositasolla
Kehitysyhteistyön nuortenryhmissä toimivat aktiiviset nuoret	2400–3000
Kehitysyhteistyön muut yhteisöissä tavoittamat lapset ja nuoret (vertaiskoulutusten, tapahtumien ja kampanjoiden yleisö, nuortenryhmien rivijäsenet)	26 000
Kehitysyhteistyön tuloksista epäsuorasti hyötyvät lapset ja nuoret ohjelma-alueilla	300 000
Aktiiviset nuoret Suomessa	100
Muut tavoitetut lapset ja nuoret Suomessa (työpajojen, tapahtumien ja kampanjoiden osallistujanuoret)	10 000–15 000
Aikuiset	Tavoiteltu määrä vuositasolla
Kehitysyhteistyöhankkeisiin osallistuvat vastuunkantajat ja kansalaisyhteiskunnan toimijat	4000
Suomessa tavoitetut opettajat ja kasvattajat	500–1000

Ohjelman kannalta keskeisten toimijoiden tavoittelemaa muutosta tuetaan hankkeilla, jotka perustuvat hankekumppaneiden fasilitoimina paikallisten toimijoiden määrittelemiin prioriteetteihin ja keinoihin tavoitteiden saavuttamiseksi. Omistajuus kehitystyön sisällöistä on alusta loppuun paikallisilla toimijoilla, jolloin Taksvärkin ja sen kumppanijärjestöjen tärkein tehtävä on vahvistaa nuorten ja muiden yhteisöjen jäsenten kapasiteettia ja mahdollisuuksia toimia muutoksentekijöinä ja positiivisten kehityskulkujen ylläpitäjinä. Taulukko 3 esittelee ohjelmaan sisältyvät hankkeet. Suomessa toteutettava globaalikasvatustoiminta nähdään ohjelmakokonaisuudessa yhtenä hankkeena. Ohjelmakauden aikana kartoitetaan mahdollisuuksia pilotoida uusia pienimuotoisia yhteistyöhankkeita ohjelmamaissa tai Ukrainassa paikallisten nuorisotyön toimijoiden kanssa. Mahdolliset uudet pilotit toteutetaan kohdentamattomasta budjettiosuudesta.

Taulukko 3: Ohjelman tukemat kehitysyhteistyöhankkeet ja paikalliset kumppanijärjestöt.

Maa ja alue	Kumppanit	Hankekuvaus
Guatemala Chimalte- nango, San Martín Jilotepeque	Programa de Atención, movilización e incidencia por la niñez y la adolescencia (PAMI)	Hanke tukee nuortenryhmien jatkuvuutta, omaehtoista nuorisotoimintaa ja edustusta paikallisissa työryhmissä. Vuoden mittaisilla ihmisoikeus- ja kansalaistaitokursseilla lisätään nuorten valmiuksia ympäristönsä kriittiseen tarkasteluun, aktiiviseen kansalaisuuteen ja vaikuttamistyöhön. Vertaiskoulutuksena toteutetut kurssit ovat nuortenryhmille keino saada uusia aktiiveja toimintaansa. Vanhempien roolia ja toimijuutta nuorten aktiivisen kansalaisuuden mahdollistajina tuetaan sukupolvien välisen dialogin ja vertaistoiminnan myötä.
Kenia Nairobi, Kisumu	Undugu Society of Kenya (Undugu)	Hanke tukee kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten mahdollisuuksia toimia muutoksentehtäjinä yhteisöissään ja puolustaa oikeuksiaan. Nuorten johtajuutta ja vaikuttamistyötä tuetaan, jotta nuoret pääsevät osaksi heitä koskevaa päätöksentekoa, saavat heille kuuluvia palveluita sekä muutoksia lainsäädäntöön, linjauksiin ja ohjelmiin, jotka priorisoivat kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten voimaantumista sekä suojelua syrjinnältä, köyhyydeltä, väkivallalta ja hyväksikäytöltä.
Malawi Salima	Centre for Youth Empowerment and Civic Education (CYECE)	Hanke parantaa maaseutuyhteisöjen nuorten, erityisesti tyttöjen ja vammaisten nuorten mahdollisuuksia koulutukseen, tulonhankintaan ja aktiivisuuteen yhteisöissä. Hankkeen tukemien nuortenryhmien kapasiteettia, verkostoitumista ja edustusta paikallisilla foorumeilla vahvistetaan. Koulupudokkuuden juurisyihin puututaan mm. SRHR-koulutuksilla ja vertaisryhmiä tukemalla sekä vahvistamalla yhteisöjen lastensuojelurakenteita.
Mosambik Maputo, Matola, Boane	Associação Comunitária para o Des- envolvimento Humano (ASSCODECHA)	Hanke vahvistaa nuorten, mukaan lukien haavoittuvaisessa asemassa elävien ja vammaisten nuorten aktiivista toimijuutta ja osallisuutta yhteisöissään kestävänsä sosiaalisen muutoksen edistämiseksi. Hankkeessa tuetaan nuorten pääsyä terveyspalveluihin, etenkin seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja HIV-hoitoihin, vaikutetaan inklusiivisen opetuksen huomioimiseen sekä syrjinnästä ja häirinnästä vapaan oppimisympäristön luomiseen kouluissa.
Nepal Morang, Dhankuta, Jhapa	Environmental Camps for Conservation Awareness (ECCA)	Hanke edistää paikallisten yhteistyökoulujen oppimisympäristöjen inklusiivisuutta, lapsiystävällisyyttä ja ilmastokestävyyttä, laajentaen hankkeen tukemien mallikoulujen hyviä käytäntöjä lähialueiden kouluihin. Kehittämistyön keskiössä ovat koulujen sidosryhmät ja oppilaskunnat, joiden rakenteiden kestävyttä ja yhteisöihin suuntautuvaa vaikuttamistoimintaa tuetaan. Oppilaskuntien tukena ja kansalaisyhteiskuntatyön koordinoijana toimii alueellinen nuorten aikuisten vertaiskouluttajaryhmä, jonka kapasiteettia vahvistetaan.
Sierra Leone Bo, Port Loko	Centre for Coordination of Youth Activities (CCYA)	Hanke vahvistaa nuorten osallisuutta ja johtajuutta paikallisesti ja kansallisesti. Nuortenryhmät toimivat yhteisöissään monitoimijayhteistyössä vähentääkseen seksuaalista väkivaltaa ja häirintää, teiniraskauksia, lapsiavioliittoja ja silpomista. Vammaisten nuortenryhmien johtajuus- ja yrittäjyystaitoja tuetaan heidän toimeentulonsa ja vaikuttamistyön vahvistamiseksi. Varainhankintaa ja yhteyksiä sidosryhmiin tuetaan nuorten aloitteiden toteuttamiseksi ja nuortenryhmien kestävyys takaamiseksi.
Suomi	Taksvärkki ry	Globaalikasvatus edistää suomalaisten nuorten mahdollisuuksia toimia globaalin oikeudenmukaisuuden ja kestävänsä kehityksen puolesta itselleen sopivalla tavalla. Kasvattajille tarjotaan helposti lähestyttäviä työkaluja globaalikasvatuksen toteutukseen omissa vaikutuspiireissään.
Malawi ja Nepal	CYECE, ECCA ja Riesa Consultative Oy	Inklusiivinen koulutus ja nuorisotyö -hankkeessa mm. testataan suomalaisen yrityksen kehittämää esteettömyyskartoitustyökalua yhdessä malawilaisten ja nepalilaisten kumppaneiden ja paikallisten koulujen kanssa. Tuloksia käytetään koulujen kehittämissuunnitelmiin sekä vaikuttamistyössä inklusiivisen opetuksen edistämiseen.

5.1 Nuorten aktiivisen kansalaisuuden taitojen vahvistaminen

Syrjäytymisvaarassa ja haavoittuvassa asemassa elävien nuorten tilanteessa **elämäntaitojen vahvistaminen** on edellytys osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden toteutumiselle. Aiempien ohjelmakausien tavoin nuorille järjestetään elämäntaitoihin liittyviä koulutuksia, tuetaan nuortenryhmien omaehtoista vertaisryhmätoimintaa, ja tarjotaan henkilökohtaista neuvontaa ja tukea erilaisissa elämäntilanteissa, esimerkiksi ohjaten virallisten tahojen ja muiden kansalaisjärjestöjen tarjoamien palvelujen piiriin. Haavoittuvassa asemassa eläviä nuoria ohjataan esimerkiksi opintoja tukevien tai yrittäjyystaitoja vahvistavien ohjelmien, sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen piiriin. Elämäntaitoihin luetaan esimerkiksi kuukautisterveys, hyväksikäytön ennaltaehkäisynturvataidot, mielen hyvinvoinnin taidot, terveysturvallisuustaidot, elämänhallinta ja päihitteettömyys, talousosaamisen vahvistaminen sekä itsetuntoon, ryhmädynamiikkaan, johtajuuteen ja positiivisiin elämänvalintoihin liittyvät taidot. Valtaosa elämäntaitoja vahvistavasta työstä toteutuu nuortenryhmien omaehtoisena toimintana vertaiskoulutusten ja roolimallitoiminnan kautta. Aktiivisten nuorten toimintaa ja ajatuksia esittelevien Taksvärkin ja kumppanijärjestöjen tuottamien **globaalikasvatusmateriaalien** kautta nuoret inspiroituvat muissa maissa toimivien vertaistensa positiivisista esimerkeistä ja ideoista. Oivallus siitä, että nuoruus kaikkialla maailmassa voi sisältää samanlaisia haasteita ja ilon aiheita saattaa olla yksilötasolla tärkeä, lohdullinen ja kannustava havainto.

Ihmisoikeuksiin ja vaikuttamistyön taitoihin liittyviä temaattisia ja menetelmäkoulutuksia jatketaan edellisen ohjelmakauden tavoin, sillä nuorten aktiivisen kansalaisuuden edellytyksenä on ymmärtää ja tunnistaa itseään ja muita koskevat oikeudet ja velvollisuudet sekä yhteiskunnan toimintamekanismit. Keskeisiä koulutusten sisältöjä ovat kansainväliset ihmisoikeusnormit ja lainsäädäntö, vastuunkantajien velvoitteet sekä yhteiskunnan epätasa-arvoa ylläpitävät rakenteet ja haitalliset kulttuuriset normit, joita käsitellään erityisesti lasten ja nuorten, vammaisten henkilöiden, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Ohjelmakaudella 2026–2029 keskitytään nuortenryhmien kestävyyttä ja vaikuttamistyötä tukevaan osaamiseen kuten viestintätaitoihin, sosiaalisen auditoinnin prosesseihin sekä suunnittelu- ja seurantatyökalujen itsenäiseen soveltamiseen nuortenryhmien oman toiminnan seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Myös ilmasto-oikeudenmukaisuuteen, ilmastomuutoksen hidastamiseen ja sen vaikutuksiin sopeutumiseen liittyviä tietoja ja taitoja vahvistetaan.

Suomessa Taksvärkin **globaalikasvatustoiminta** suomalaisten koulujen kanssa on valtakunnallista ja tavoittaa sadoilla työpajoilla tuhansia nuoria vuosittain. Globaalikasvatus kannustaa nuoria yläkouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa toimimaan vastuullisesti oikeudenmukaisen ja kestävästä maailman puolesta. Taksvärkin **kouluvierailuilla ohjattavissa työpajoissa** nuoret aikuiset vahvistavat toiminnallisin menetelmin nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja kriittisen ajattelun taitoja sekä heidän taitojaan edistää kestävästä kehitystä. Työpajat vastaavat perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin sekä ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteisiin. Ohjelmakaudella 2026–2029 halutaan tavoittaa aiempaakin kattavammin Suomessa asuvia nuoria moninaisista taustoista. Yhteistyötä kehitetään ammattikoulujen, vapaa-ajan nuorisotyön ja erityisopettajien kanssa. Selkokieliä ja saavutettavia globaalikasvatusmateriaaleja tuotetaan, jotta globaalikasvatuksella voidaan tavoittaa erilaisia oppijoita.

Lukuvuosittain vaihtuvaan **Taksvärkin globaalikasvatuskampanjaan** valmistellaan **työpaja ja materiaalipaketti** nuoria globaalissa etelässä ja Suomessa koskettavasta ajankohtaisesta aiheesta. Kampanjoissa tutustutaan nuorten kohtaamiin globaaleihin haasteisiin, pohditaan haasteiden syitä ja seurauksia lokaalisti ja globaalisti sekä opitaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoja. Kampanjoiden monipuoliset materiaalit, oppituntiharjoitukset ja työpajat lisäävät nuorten ymmärrystä globaaleista

kehityskysymyksistä ja mahdollistavat globaalien ilmiöiden kriittistä tarkastelua. Kampanjat suunnitellaan ja toteutetaan kotimaan ja kehitysyhteistyöhankkeiden työntekijöiden ja nuorten yhteistyönä.

Tuloksellisuuden ja kestävyuden vahvistamiseksi **kartoitetaan eri hankkeiden ja kumppaneiden välillä olevia synergioita**. Yhtymäkohtia on rakennettu yhteistyössä kehitysyhteistyön kumppanijärjestöjen ja kotimaan toimijoiden välillä jo ohjelmakaudella 2022–2025. Taksvärkin kehitysyhteistyötä ja globaalikasvatusta yhdistävät nuorten välille luodut yhteydet. Ohjelmakaudella 2026–2029 jatketaan hyväksi todettuja yhteistyön muotoja ja luodaan uusia ja monipuolisia tapoja ylittää valtioiden rajoja nuorten ja vastuunkantajien toimiessa yhdessä nuorten oikeuksien ja kestävän tulevaisuuden edistämiseksi. Etäyhteyksin toteutettavan suoran yhteistyön ja yhteisprojektien kautta nuoret ja vastuunkantajat jakavat ajatuksiaan, oppivat toinen toisiltaan ja saavat ideoita omiin paikallisiin kampanjoihinsa ja muuhun toimintaansa.

5.2 Nuortenryhmien vahvistaminen ja omaehtoisen toiminnan tukeminen

Ohjelmassa tuetaan **nuortenryhmien järjestäytymistä** sekä **omaehtoisen toiminnan** suunnittelua, seuranta ja arviointia. Nuortenryhmät toimivat ohjelman tukemina, itse laatimiensa vuosisuunnitelmien mukaisesti. Ohjelmakaudella 2026–2029 kehitysyhteistyöhankkeissa tuetaan pääasiassa sellaisia nuortenryhmiä, jotka on jo perustettu tai aktivoitu aiemman ohjelmakauden aikana, jolloin **tuki nuortenryhmille keskittyy nyt niiden itsenäisen toiminnan ja paikallisten kestävyysrakenteiden vahvistamiseen**. Ohjelmatyössä kiinnitetään huomiota ryhmien organisaatiorakenteen sekä sisäisen vastuunjaon, tiedonsiirron ja uudistumismekanismien kehittämiseen. Samoin tuetaan nuortenryhmien yhteyksiä ja yhteistyötapoja muiden paikallisten toimijoiden kanssa, muun muassa ryhmien varainhankintastrategioiden laatimiseksi ja paikallisten sponsoreiden etsimiseksi. Ohjelmakauden aikana kartoitetaan mahdollisuuksia julkisten tahojen tukeen nuortenryhmien toiminnalle esimerkiksi toimitilojen, resurssien, koulutusten ja apurahojen muodossa. Nuortenryhmiä tuetaan niiden omien varainhankintastrategioiden vahvistamisessa. Myös paikallisia ja kansainvälisiä järjestörahoituksia kartoitetaan ja tuetaan ryhmiä hakemaan itsenäisesti rahoitusta suunnittelemlleen pienhankkeille.

Osallistavan suunnittelun, seurannan ja arvioinnin prosesseilla vahvistetaan paikallisten toimijoiden, erityisesti nuorten edellytyksiä tarkastella kriittisesti omaa ympäristöään ja siinä tapahtuvia muutoksia, ja analysoida havaintojensa syy-seuraussuhteita. Osallistavan seurannan ja käynnissä olevien muutosprosessien analysoinnin kautta nuoret tulevat vahvemmin tietoisiksi omastaan ja muiden roolista paikallisissa sosiaalisissa systeemeissä, osana kompleksista muutosta. Osallistavan seurannan käytännöt myös varmistavat toiminnan läpinäkyvyyttä, paikallista omistajuutta ja tulosten kestävyttä. Vuonna 2024 teetetyn ohjelmaevaluaation suosituksen mukaisesti ohjelmakaudella 2026–2029 tuetaan ja koulutetaan nuortenryhmien aktiiveja tekemään muutuskartoitukseen perustuvaa seuranta myös itsenäisesti ja dokumentoimaan muutoshavaintojaan *Outcome Harvesting*-menetelmää soveltaen.

Nuortenryhmien itsenäisesti toteuttamaa nuorisotoimintaa tuetaan aiemman ohjelmakauden tavoin. Ryhmien aktiivit vetävät vertaistuki- ja keskusteluryhmiä sekä järjestävät koulutuksia ja dialogitilaisuuksia niin toisille nuorille kuin myös aikuisille. Keskustelutilaisuuksilla, yhteisökokootumisilla, teemapäivillä ja kampanjoilla nuoret lisäävät ihmisten tietoa ja ymmärrystä sekä keskustelua tärkeinä pitämistään teemoista, joita esiteltiin muutosteorian yhteydessä luvussa 4. Nuortenryhmät myös **tukevat uusien nuortenryhmien perustamista ja kapasiteetin vahvistamista** oman alueensa lähiympäristön yhteisöissä mm. koulutuksilla ja opintovierailuja järjestämällä.

Muutosteorian mukaisesti ohjelman keskeinen tavoite on **vahvistaa nuortenryhmiä osana moniäänistä ja elinvoimaista paikallista kansalaisyhteiskuntaa**. Dialogitapaamisten ja yhteistyöaloitteiden avulla jatketaan nuortenryhmien ja paikallisten toimijoiden välisten suhteiden rakentamista. Nuortenryhmien kestävyys suunnitelmien vahvistamisen myötä **kartoitetaan paikallisia toimijoita ja yhteistyöideoita** tukemaan nuortenryhmien toiminnan jatkuvuutta. Ohjelmalla tuetaan nuortenryhmien **verkostoitumista** niin toisten nuorisorganisaatioiden kuin myös paikallisten aikuisten kanssa, ja vahvistetaan ryhmien mahdollisuuksia toimia mukana paikallisissa verkostoissa ja työryhmissä.

Taksvärkin kumppanijärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tuella nuortenryhmät tekevät **vaikuttamistyötä** myös suoraan päättäjien suuntaan, esimerkiksi erilaisilla **sosiaalisen auditoinnin prosesseilla**. Vaalien alla nuortenryhmät haastavat ehdokkaita nuorisopolitiikkateemaisilla vaalipaneeleilla ja kampanjoivat vastuullisen äänestämisen puolesta.

Suomessa eri puolilla maata asuvat ja eri taustoista tulevat 13–29-vuotiaat **vapaaehtoiset nuoret** muodostavat pienempiä aktiivisten nuorten ryhmiä, kuten globaalikasvatuksen kouluttajat. Tehtäväkohtaiset vapaaehtoisryhmät **ideoivat ja toteuttavat toimintaa**, kuten kouluvierailuja, viestintää ja tapahtumia. Toiminta lisää aktiivisten nuorten omaa, toisten nuorten ja suuren yleisen tietoisuutta nuorten oikeuksista ja kestävästä kehityksestä. **Turvallisten tilojen, vertaistuen, mielekkään toiminnan ja vaikuttamismahdollisuuksien** myötä nuoret sitoutuvat toimintaan ja tuovat oma-aloitteisesti esiin ideoitaan.

Ohjelma tukee nuorten vapaaehtoisryhmien, etenkin globaalikasvatuksen kouluttajien, oppimista läpi lukuvuoden **syventävillä tapaamisilla, koulutuksilla ja materiaaleilla**. Koulutuksissa hyödynnetään Taksvärkin globaalikasvatuksen asiantuntijoiden lisäksi kumppanijärjestöjen asiantuntemusta. Globaalikasvatuksen kouluttajien osaamista kehitetään myös tarjoamalla työkaluja ja tukea oman oppimisen seurantaan ja arviointiin. Edelliseltä toimintakaudelta jatkavat nuoret tukevat uudempia kouluttajia muun muassa toimimalla vertaiskouluttajina perehdytyskoulutuksessa ja ottamalla vastuullisempia rooleja työpajojen räätälöinnissä erilaisten ryhmien tarpeisiin.

Maailmankansalaisen koulujen vastuuooppilaiden ryhmä muodostuu pidempiaikaiseen yhteistyöhön sitoutuneiden suomalaisten koulujen oppilaista. Vastuuooppilaiden toimijuuden kehittymistä tuetaan **koulutuksilla ja materiaaleilla**, joissa tutustutaan globaaleihin teemoihin sekä pohditaan ja kehitetään omia ratkaisuja globaaleihin ja paikallisiin haasteisiin. Vastuuooppilaat **muovaavat ja toteuttavat ryhmiensä toimintaa, kuten tapahtumia**, yhdessä Taksvärkin ja muiden nuorten ja opettajiensa kanssa. Pitkäkestoisemman kouluyhteistyön kautta syvennetään globaalikasvatuksen laatua ja vaikuttavuutta ja **mallinnetaan hyviä käytäntöjä** muiden koulujen käytettäväksi, niin Suomessa kuin verkostojen kautta myös globaalisti. **Yhteistyö** muiden koulujen ja kehitysyhteistyöhankkeiden nuorten kanssa tukee molemminpuolista oppimista ja ryhmien verkostoitumista.

5.3 Vastuunkantajien nuorisoystävällisten toimintamallien vahvistaminen

Vastuunkantajien **koulutuksia, työpajoja, vertaisoppimistilaisuuksia, opintovierailuita ja vaikuttamistilaisuuksia** jatketaan aiemman ohjelmakauden tavoin. Paikallispäättäjiä ja viranomaisia kutsutaan esimerkiksi vammaisuuden ja yhdenvertaisuuden teemoja käsitteleviin koulutuksiin, tai tuetaan lapsi- ja nuorisoystävällisten oppimisympäristöjen kehittämistä ja nuoria osallistavien opetusmenetelmien käyttöä. Suomessa vahvistetaan opettajien, opettajaopiskelijoiden ja vapaa-ajan nuorisotyössä toimivien kasvattajien tietoja ja taitoja nuorten oikeuksiin liittyvien globaalien kehityskysymysten edistämisestä.

Sukupuolvienvälistä dialogia ja huoltajien tukea nuorille vahvistetaan kouluttamalla muun muassa nuorten vanhempia, vanhempainyhdistysten ja äitiryhmien edustajia yhdessä nuorten kanssa tai nuortenryhmien toimesta esimerkiksi seksuaalioikeuksiin tai haitallisiin perinteisiin käytäntöihin liittyvistä teemoista. Sukupuolvienväliset dialogitilaisuudet kannustavat avoimempaan keskusteluun, vertaistukeen huoltajien välillä ja esimerkiksi kuukautisiin tai perhesuunnitteluun liittyvien tabujen purkamiseen, tai haitallisten perinteiden käsittelyyn perheiden sisällä ja yhteisöissä.

Päättäjiin ja viranomaisiin vaikutetaan myös erilaisten verkostojen ja asiantuntijatyöryhmien kautta, joissa Taksvärkin kumppanijärjestöt ja nuortenryhmät toimivat ohjelman tukemina. Nuorisovetoiset vaikuttamistilaisuudet, esimerkiksi *Community Score Cards* -työkalulla tehdyt palvelujen arviointiprosessit tai dialogit poliisin edustajien kanssa kadulla asuvien ja työskentelevien nuorten ihmisarvoisesta kohtelusta kannustavat päättäjiä ja viranomaisia kehittämään nuorisoystävällisempiä palveluita, nuorilta itseltään saatuja suosituksia tarkastellen.

Suomessa **tuotetaan opettajille ja kasvattajille globaalikasvatusmateriaalia**, joka tukee perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmia ja ammattikoulujen tutkintojen perusteita. Käyttäjien ajankohtaiseen tarpeeseen vastaavat materiaalit täydentävät olemassa olevia oppikirjoja ja muiden järjestöjen tuottamaa oppimateriaalia.

Kasvattajat ovat nostaneet esiin tarpeen muun muassa selkokieliselle, saavutettavalle ja erilaisten oppilaiden tarpeet huomioivalle sekä ruotsinkieliselle globaalikasvatukselle. Temaattisesti kasvattajat ovat nostaneet tarvekartoituksessa esiin tarvitsevansa tukea opetuksessaan muun muassa globaalin etelän nuorten todellisuuksien ja valtarakenteiden käsittelyssä sekä tuodessaan esiin ilmastonmuutoksen vaikutuksia globaalin etelän nuorten elämään. Ohjelmakaudella 2026–2029 toteutetaan keskeisistä teemoista erilaisten oppijoiden tarpeet huomioivia ja erikielisiä materiaaleja ja koulutuksia. Saavutettavampi globaalikasvatus on ollut myös edellisellä ohjelmakaudella Taksvärkin toiminnan ydintä.

Taksvärkki on tehnyt jo pian vuosikymmenen ajan pitkäjänteistä **Maailmankansalaisen koulu - yhteistyötä** suomalaisten oppilaitosten kanssa. Ohjelmatyössä toteutettujen **koulutusten ja toimintojen sekä vertaistuen ja vuorovaikutuksen** myötä Maailmankansalaisen koulujen vastuuopettajat pystyvät tunnistamaan ja nimeämään nuorten elämään ja tulevaisuuteen vaikuttavia asioita, kuten eriarvoisuus, rakenteelliset valta-asetelmat, ilmastotietoisuus, vaikuttamismahdollisuudet ja nuorten merkityksellinen osallisuus. Vastuuopettajat **edistävät erikseen ja yhdessä vastuuoppilaiden kanssa kestävää tulevaisuutta tukevaa koulun toimintakulttuuria, kannustavat nuoria vastuulliseen maailmankansalaisuuteen ja innostavat muita toimijoita** muutokseen nuorten oikeuksien edistämiseksi.

Maailmankansalaisen koulu -toimintaa kehitetään sekä koulujen nykyisten tarpeiden että nuorten toimijuuden näkökulmasta. Aiempien ohjelmakausien aikana eri koulujen yhteiset toiminnot ovat osoittautuneet hyödyllisiksi ja vaikuttaviksi. Lisäksi yhteistyö kehitysyhteistyön hankekumppaneiden kanssa tai yhteys muilla tavoin globaaliin kontekstiin on koettu tärkeäksi. Uusia, tarkoituksenmukaisia toimintamalleja globaalikasvatuksen toteuttamiseen ja globaaliin yhteistyöhön kehitetään yhteistyökoulujen ja kehitysyhteistyön kumppanijärjestöjen kanssa ohjelmakaudella 2026–2029.

5.4 Oppiminen, monitoimijayhteistyö ja uudet innovaatiot

Taksvärkin ja kehitysyhteistyöhankeita toteuttavien kumppanijärjestöjen osaaminen ja asema on suoraan sidoksissa niin työn laatuun ja ohjelman tuloksellisuuteen, kuin myös järjestöjen laajempaan vaikuttavuuteen ja tulosten kestävytyteen. Ohjelmalla **tuetaan kumppanijärjestöjen organisaatiokehitystä ja toimintavakautta**, jotta ne voivat yhä tehokkaammin toimia lasten ja nuorten

oikeuksien puolustajina omissa konteksteissaan. Järjestöjen kapasiteettia tuetaan temaattista- ja menetelmäosaamista vahvistavilla **koulutuksilla** ja **vertaisoppimistilaisuuksilla**, mahdollisuuksien mukaan myös opintovierailuilla.

Ohjelmayhteistyön kontribuutiolla kumppanijärjestöt **laajentavat verkostojaan** osallistuen alueellisiin ja kansallisiin työryhmiin, monitoimijahankkeisiin ja vaikuttajaverkostoihin, joissa koordinoidaan ja jaetaan tietoa ja tuloksia kunkin toimijan tekemästä työstä, alueellisesta tilanteesta ja yhteistyön tarpeista. Osana verkostoja ja työryhmiä järjestöt tekevät **vaikuttamistyötä** suoraan päättäjien suuntaan, esimerkiksi osallistumalla lainsäädännön ja poliittisten ohjelmien valmisteluun tai uudistusprosesseihin, tai ihmisoikeuksien määräaikaistarkasteluprosesseihin (UPR) ja niihin liittyvien kansalaisyhteiskunnan varjoraporttien laatimiseen.

Taksvärkin kumppanifoorumi on Taksvärkin ja ohjelman hankkeita toteuttavien paikallisten kumppanijärjestöjen yhteinen, pääasiassa etäyhteyksin toimiva oppimisyhteisö, jolle määritellään yhdessä osallistujien kesken vuositason oppimistavoitteet ja suunnitelmat. **Kumppaniwebinaarit** ovat matalan kynnyksen yhteisen oppimisen tilaisuuksia, joissa kumppanit vuorollaan esittelevät omia hyviä käytäntöjään. Tilaisuuksiin voidaan kutsua myös ulkopuolisia asiantuntijoita kouluttamaan järjestöjä yhteisiin oppimistavoitteisiin liittyvistä teemoista. Ohjelmakaudella 2026–2029 järjestöjen kapasiteetin vahvistaminen keskittyy kumppanifoorumin puitteissa järjestettäviin etäkoulutuksiin ja vertaisoppimistilaisuuksiin. Oppimistavoitteet liittyvät muun muassa tulokselliseen vaikuttamistyöhön ja sen seurantaan, ilmasto-osaamiseen ja nuorisolähtöisten seurantamenetelmien hyvien käytäntöjen jakamiseen. Ohjelmakauden aikana järjestetään osalle kumppanijärjestöjä mahdollisuus tutustua läheisemmin Taksvärkin ja toisten kumppanijärjestöjen työhön. Kasvokkainen tapaaminen vahvistaa webinaarien oppeja, kannustaa syventämään kumppanijärjestöjen keskinäisiä verkostoja ja tarjoaa tilaa myös epäviralliselle kokemusten vaihdolle ja vertaisoppimiselle. Ohjelmakauden aikana kehitetään ja pilotoidaan myös etäyhteydellä toteutettavia **yhteis- ja vertaisarvioinnin** käytäntöjä. Ohjelmakauden päätteeksi kootaan yhteen monivuotisen yhteistyön aikana saatuja oppeja ja hyviä käytäntöjä niin kumppaniverkoston sisällä jaettavaksi kuin myös laajemmin kehitysyhteistyötoimijoiden käyttöön.

Ohjelmakaudella testataan ja kehitetään suomalaisen Riesa Consultative Oy:n luomaa esteettömyyskartoitustyökalua **vammaishankkeessa** inklusiivisten oppimisympäristöjen ja nuorisotyön kehittämiseen Malawissa ja alustavasti myös Nepalissa. Yhteistyö Taksvärkin ja sen paikallisten kumppaneiden kanssa tukee Riesa Consultativen mahdollisuuksia kehittää esteettömyyskartoitustyökaluaan globaalin etelän toimintaympäristöihin sopivaksi. Taksvärkille ja sen kumppaneille hanke on ennen kaikkea oppimisprosessi, jonka myötä vahvistetaan myös paikallisten yhteistyökoulujen sidosryhmien esteettömyysosaamista. Paikallistasolla kartoitusten tuloksia käytetään inklusiivista opetusta edistävän vaikuttamistyön välineenä.

Taksvärkki on tehnyt ohjelmakaudella 2022–2025 **käyttäjälähtöistä tarvekartoitusta** muun muassa **vapaaehtoistoiminnan ja globaalikasvatuksen materiaalien ja koulutustarjonnan osalta**. Nuorilta aikuisilta on kysytty palvelumuotoilun opinnäytetyössä vapaaehtoistyön muodoista 2020-luvulla ja kasvattajille on tehty tarvekartoitusta esimerkiksi painettujen ja digitaalisten materiaalien muodoista ja teemoista, joissa kasvattajat kokevat tarvitsevänsä tukea. Tuotettaessa materiaaleja, työpajoja tai koulutuksia koulumaailmaan sekä kehitettäessä vapaaehtoistyömallia nuorten tarpeita ja organisaation nykyhetkeä vastaavaksi, Taksvärkki ottaa ohjelmakaudella 2026–2029 yhä enemmän huomioon käyttäjälähtöiset kehittämismallit.

Edellisellä ohjelmakaudella on tiivistetty **yhteistyötä kotimaan toiminnan ja kumppanijärjestöjen välillä**. Taksvärkin kehitysyhteistyötä ja globaalikasvatusta yhdistävät molemmissa tapauksissa nuorten välille luodut yhteydet. Koko ohjelmassa keskeistä on tukea nuorten keskinäistä toimintaa yhteisen inspiraation jakamisen sekä vuorovaikutteisen oppimisen kautta. Ohjelmakaudella 2026–2029 kehitetään edelleen kehitysyhteistyön kumppanien ja kotimaan toiminnan vuorovaikutusta ja dialogisuutta. Yhteistyössä kehitysyhteistyöhankkeiden nuortenryhmien ja suomalaisten nuorten kanssa tuotetaan globaalikasvatussisältöjä ja tehdään yhteistyötä nuortenryhmien ja kasvattajien välillä. Toimintaa suunnitellaan yhdessä kumppaneiden kanssa siten, että se vastaa myös kehitysyhteistyöhankkeiden tavoitteisiin. Kumppanit hyödyntävät toimintaa ja materiaaleja omassa työssään nuorten kanssa. Aiempien oppien perusteella kehitetään uusia ja yhä toimivampia tapoja toiminnallistaa nuorelta nuorelle -periaatetta Suomen ja kehitysyhteistyöhankkeissa toimivien eri maiden nuorten välillä globaalien kansalaistaitojen vahvistamiseksi. Näin nuorille syntyy kokemus jaetusta maailmankansalaisuudesta yhteisessä maailmassa ja kestävästä kehityksestä kaikkien yhteisenä tavoitteena.